

Lokalni izbori u Gradu Zagrebu

Perišić, Krešimir

Graduate thesis / Diplomski rad

2025

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:851146>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STRUČNI DIPLOMSKI STUDIJ JAVNA UPRAVA

KREŠIMIR PERIŠIĆ

LOKALNI IZBORI U GRADU ZAGREBU

ZAVRŠNI RAD

Kolegij:

KOMPARATIVNI POLITIČKI SUSTAVI

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Ana Horvat Vuković

ZAGREB, 2025.

Izjava o izvornosti

Ja, Krešimir Perišić (ime i prezime studenta), pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Krešimir Perišić, v.r.

(potpis studenta)

Sadržaj

1. UVOD.....	4
2. PRAVNO UREĐENJE LOKALNIH IZBORA U REPUBLICI HRVATSKOJ	4
2.1. Ustavno uređenje	5
2.2. Zakonsko uređenje.....	6
2.3. Izorno povjerenstvo Grada Zagreba	10
3. PRVA FAZA LOKALNIH IZBORA U GRADU ZAGREBU – BIRANJE LOKALNOG PREDSTAVNIČKOG TIJELA PUTEM ZAJEDNIČKE LISTE I PO IZBORNIM JEDINICAMA	10
3.1. Prvi lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1993.	11
3.2. Drugi lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1995.....	13
3.2.1. Zagrebačka kriza.....	16
3.3. Treći lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1997.	22
3.4. Četvrti lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 2000.	24
4. DRUGA FAZA LOKALNIH IZBORA U GRADU ZAGREBU – BIRANJE ČLANOVA LOKALNOG PREDSTAVNIČKOG TIJELA ISKLJUČIVO PUTEM KANDIDACIJSKE LISTE.....	26
4.1. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2001.....	27
4.2. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2005.....	29
5. TREĆA FAZA IZBORA U GRADU ZAGREBU – NEPOSREDNO BIRANJE LOKALNIH ČELNIKA	31
5.1. Promjene u zakonodavstvu – neposredno biranje lokalnih čelnika.....	32
5.2. Lokalni izbori 2009. – prvi put izravno biranje gradonačelnika Zagreba	33
5.3. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2013.....	38
5.3.1. Uhićenje gradonačelnika Bandića	40
5.4. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2017.....	41
5.5. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2021.....	45
6. ZAKLJUČAK.....	48

1. UVOD

U ovome radu cilj mi je obraditi sve lokalne izbore u Gradu Zagrebu, od međunarodnog priznanja Hrvatske do danas (veljača 2025.). Kroz ovaj rad pažnju ću posvetiti promjenama u pravnom uređenju vezanima za lokalne izbore u Gradu Zagrebu, te ću proći nekoliko bitnih promjena u samom procesu održavanja izbora. Od početnih lokalnih izbora na kojima smo imali mješoviti razmjerno-većinski sustav s kandidacijskim listama i izborima po izbornim jedinicama, preko toga da imamo samo razmjerni sustav s jednom zbirnom kandidacijskom listom do toga da neposredno, odnosno izravno biramo gradonačelnika Grada Zagreba, imenom i prezimenom.

Rad će pregledno na jednom mjestu obuhvatiti rezultate svih lokalnih izbora u Gradu Zagreb, odnose u skupštini grada kroz povijest te pod kojim uvjetima i na koje se načine mijenjala vlast. Ovaj rad može poslužiti i drugim studentima, ali i široj javnosti da se mogu informirati o cjelokupnom procesu lokalnih izbora u Gradu Zagrebu. Rad izlaže i neke apsurdne situacije vezane za lokalne izbore u Zagrebu, kako bi one bila pouka budućim naraštajima da se slične situacije ne ponove. Također, nadam se da će ovaj rad pobuditi što već interes mladih ljudi za lokalne izbore u našem najljepšem gradu na svijetu.

Izbori u Gradu Zagrebu u ovome radu podijeljeni su u 3 faze. Prva faza obuhvaća prvu polovicu devedesetih godina, kada imamo dvostruke izbore na lokalnoj razini. U toj fazi predstavnike u lokalnim predstavničkim tijelima biramo putem jedne zajedničke liste unutar cijele jedinice lokalne samouprave i putem malih izbornih jedinica unutar kojih imamo prebivalište. Druga faza ukida male izborne jedinice te tada glasamo za lokalno predstavničko tijelo isključivo na jednoj listi za cijelu jedinicu lokalne samouprave. I konačno, treća faza, počinje s izborima 2009. kada se uvodi novina u hrvatsku lokalnu samoupravu, biranje izvršnih lokalnih čelnika neposrednim, odnosno izravnim putem na izborima.

2. PRAVNO UREĐENJE LOKALNIH IZBORA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Hrvatska lokalna samouprava vrlo je opširno i detaljno regulirana, što kroz Ustav, što kroz zakone, što kroz podzakonske akte. U ovom odjeljku prikazat će se kako Ustav regulira lokalnu samoupravu, odnosno što Ustav kaže o lokalnim izborima. Proći ćemo kroz najvažnije zakone o ovoj tematici, one koji se tiču lokalnih izbora i Grada Zagreba, te vidjeti koje su ovlasti

Zagrebačkog izbornog povjerenstva, ključne institucije za provedbu lokalnih izbora u Gradu Zagrebu.

2.1. Ustavno uređenje

Ustav Republike Hrvatske donio je Hrvatski sabor 22.12.1990. (tzv. Božićni Ustav¹). Sadržavao je 142 članka podijeljenih u 9 dijelova (glava). Odredbe od lokalnoj samoupravi nalazile su se u 6. glavi pod nazivom Ustrojstvo lokalne (mjesne) samouprave i uprave, te su sadržavale svega 4 članka (128.-131.). U njima je bilo propisano da se građanima jamči pravo na lokalnu samoupravu, da to pravo obuhvaća odlučivanje o potrebama i interesima građana lokalnog značaja, a pogotovo uređivanja naselja, stanovanja te komunalnih djelatnosti.

U današnjem tekstu Ustava² u 6. glavi pod naslovom Mjesna, lokalna i područna samouprava propisano je pravo građana na samoupravu, te općenito objašnjeno na koje načine građani mogu sudjelovati u odlučivanju i upravljanju u vlastitoj lokalnoj zajednici.

Članak 133. Ustava, st. 2. i 3. kaže:

Pravo na samoupravu ostvaruje se preko lokalnih, odnosno područnih (regionalnih) predstavničkih tijela koja su sastavljena od članova izabranih na slobodnim i tajnim izborima na temelju neposrednog, jednakog i općega biračkog prava. Građani mogu neposredno sudjelovati u upravljanju lokalnim poslovima, putem zborova, referendumima i drugih oblika neposrednog odlučivanja u skladu sa zakonom i statutom.

Ustav nam govori da na lokalnoj razini građani biraju sastav predstavničkih tijela koja će uređivati poslove na lokalnoj razini, odnosno politička tijela koja će uređivati politiku na razini koja je vidljivija i bliža građanima od nacionalne. Uz biranje članova predstavničkih tijela građani od 2009. godine biraju i neposrednog čelnika jedinice lokalne odnosno područne samouprave. Građani tako biraju u gradovima gradonačelnike, u općinama općinske načelnike, a na županijskoj razini i župane. Jedini grad gdje građani ne biraju župana jest Grad Zagreb jer, po Zakonu o Gradu

¹ Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90).

² Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14).

Zagrebu (čl. 2)³, a u provedbi čl. 134. st. 3. Ustava, on ima položaj županije te je tako funkcija gradonačelnika Zagreba izjednačena s funkcijom župana.

2.2. Zakonsko uređenje

Lokalni izbori su, prema Zakonu o lokalnim izborima⁴, izbori za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, izbori općinskih načelnika, gradonačelnika i župana te njihovih zamjenika i izbori zamjenika općinskih načelnika, gradonačelnika i župana iz reda pripadnika nacionalnih manjina, odnosno iz reda pripadnika hrvatskog naroda. Lokalne izbore raspisuje Vlada RH, a oni se održavaju svake 4 godine i to treće nedjelje u svibnju⁵.

Pravo biranja na lokalnim izborima imaju svi punoljetni državljani Republike Hrvatske koji imaju prebivalište na području jedinice lokalne i područne samouprave za čija se tijela i provode izbori. Članove predstavničkih tijela lokalne i područne samouprave imaju pravo birati i drugi državljani članica EU, prema posebnom zakonu⁶

Kandidiranje na lokalnim izborima je postupak predlaganja kandidacijskih lista i kandidata, Predlagati mogu i stranke i birači, a ovisno o tome tko predlaže i za što predlaže postoje pravila o broju minimalnih potpisa za kandidaturu. Kada predlaže grupa birača, mora sakupiti minimalan broj potpisa propisan zakonom i kad predlaže kandidate za predstavnička tijela, i kad predlaže kandidate za izbore za općinskog načelnika, gradonačelnika, župana te zamjenika gradonačelnika i župana. Političke stranke moraju predati broj potpisa određen zakonom u slučaju kandidiranja svog kandidata za općinskog načelnika, gradonačelnika, župana i zamjenika gradonačelnika i župana, dok ne moraju predati potpise kada se kandidiraju za izbore predstavničkih tijela.

Zakon o lokalnim izborima propisuje broj potpisa koji moraju skupiti građani kada se kandidiraju za članove predstavničkih tijela te se razlikuje po veličini jedinice lokalne, odnosno područne samouprave.

³ Zakon o Gradu Zagrebu (NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14, 98/19, 144/20).

⁴ Zakon o lokalnim izborima (NN 144/12, 121/16, 98/19, 42/20, 144/20, 37/21).

⁵ Ibid, čl.7.

⁶ Zakon o pravu državljana drugih država članica Europske unije u izborima za predstavnička tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 92/10).

Brojevi iznose⁷:

- 25 potpisa birača u jedinicama do 350 stanovnika,
- 35 potpisa birača u jedinicama s više od 350, do 500 stanovnika
- 50 potpisa birača u jedinicama s više od 500, do 1.000 stanovnika,
- 70 potpisa birača u jedinicama s više od 1.000, do 2.500 stanovnika,
- 110 potpisa birača u jedinicama s više od 2.500, do 5.000 stanovnika,
- 180 potpisa birača u jedinicama s više od 5.000, do 10.000 stanovnika,
- 250 potpisa birača u jedinicama s više od 10.000, do 20.000 stanovnika,
- 400 potpisa birača u jedinicama s više od 20.000, do 35.000 stanovnika,
- 600 potpisa birača u jedinicama s više od 35.000, do 60.000 stanovnika,
- 800 potpisa birača u jedinicama s više od 60.000, do 100.000 stanovnika,
- 1.000 potpisa birača u jedinicama s više od 100.000, do 200.000 stanovnika,
- 1.400 potpisa birača u jedinicama s više od 200.000, do 300.000 stanovnika,
- 1.800 potpisa birača u jedinicama s više od 300.000, do 500.000 stanovnika,
- 2.500 potpisa birača u jedinicama s više od 500.000 stanovnika.

Kada se radi o izborima za općinskog načelnika, gradonačelnika, župana i zamjenika gradonačelnika i župana kriteriji su nešto stroži pa u tom slučaju i grupa birača i stranke moraju prikupiti minimalan broj potpisa:⁸

⁷ Ibid u bilj. 4., čl.11.

⁸ Ibid. u bilj. 4., čl.12.

- 35 potpisa birača u jedinicama do 350 stanovnika,
- 50 potpisa birača u jedinicama s više od 350, do 500 stanovnika,
- 80 potpisa birača u jedinicama s više od 500, do 1.000 stanovnika,
- 100 potpisa birača u jedinicama s više od 1.000, do 2.500 stanovnika,
- 150 potpisa birača u jedinicama s više od 2.500, do 5.000 stanovnika,
- 250 potpisa birača u jedinicama s više od 5.000, do 10.000 stanovnika,
- 450 potpisa birača u jedinicama s više od 10.000, do 20.000 stanovnika,
- 600 potpisa birača u jedinicama s više od 20.000, do 35.000 stanovnika,
- 900 potpisa birača u jedinicama s više od 35.000, do 60.000 stanovnika,
- 1.200 potpisa birača u jedinicama s više od 60.000, do 100.000 stanovnika,
- 1.500 potpisa birača u jedinicama s više od 100.000, do 200.000 stanovnika,
- 2.500 potpisa birača u jedinicama s više od 200.000, do 300.000 stanovnika,
- 3.200 potpisa birača u jedinicama s više od 300.000, do 500.000 stanovnika,
- 5.000 potpisa birača u jedinicama s više od 500.000 stanovnika.

Na lokalnim izborima postoji zabrana višestrukog kandidiranja, odnosno ne može se istodobno kandidirati za općinskog načelnika, odnosno gradonačelnika i za župana. Ako se to dogodi, županijsko izborno povjerenstvo dat će kandidatu rok od 24 sata da odluči za koju funkciju se želi kandidirati, a ako ne odluči u tom roku rješenjem će mu se poništiti kandidatura za općinskog načelnika, odnosno gradonačelnika.⁹

Kandidacijske liste i kandidature podnose se nadležnom izbornom povjerenstvu u roku od 14 dana od stupanja na snagu Vladine odluke o raspisivanju lokalnih izbora. Ako izborno povjerenstvo uoči neke nedostatke u kandidaturi, pozvat će kandidata da u roku od najviše 48 sati otkloni te

⁹ Ibid. u bilj. 4., čl.14.

nedostatke, a ako nakon toga utvrdi da su i dalje nevaljane rješenjem će ih odbiti, odnosno odbaciti.¹⁰

Lokalne izbore provode izborna povjerenstva Grada Zagreba, županijska, gradska i općinska povjerenstva, državno izborna povjerenstvo te na kraju i birački odbori.¹¹

Ustavnost i zakonitost lokalnih izbora nadzire Ustavni sud Republike Hrvatske.

Izbore se održavaju, kako je navedeno *supra*, treće nedjelje u svibnju svake četiri godine, a traju kao i drugi izbori - od 7 do 19 sati. Taj dan do 19 sati, kao i na dan prije izbora, traje izborna šutnja, odnosno zabranjena je bilo kakva izborna promidžba, javno sudjelovanje kandidata i predstavljanje programa te bilo kakva procjena ili objava rezultata izbora.

Biraču se jamči tajnost glasovanja, dozvoljeno je glasati samo u svoje ime i samo jedanput.

U Republici Hrvatskoj ustrojeno je: 428 općina, 127 grada, 20 županija te Grad Zagreb koji ima poseban status grada i županije¹². Ukupno Hrvatska ima 576 jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i u svakoj od njih na lokalnoj/područnoj razini bira predstavnička tijela (općinska i gradska vijeća, županijske skupštine i Gradska skupština Grada Zagreba), te se u svakoj jedinici bira lokalni/područni čelnik, odnosno općinski načelnik u općinama, gradonačelnik u gradovima, župan u županijama, a u Gradu Zagrebu gradonačelnik Grada Zagreba.

Republika Hrvatska od svoje samostalnosti imala je 32 izbora na općoj razini¹³. Od izbora za predsjednika države (7), parlamentarnih izbora (13), izbora za EU parlament (4) do redovitih lokalnih izbora (8). Lokalne izbore imali smo u raznim oblicima i na razne načine provedene, svaki u svom vremenu povijesti. Do danas imali smo 8 redovitih lokalnih izbora, od 1993. kada su bili prvi, do trenutačno posljednjih koji su bili u proljeće 2021. godine. U ovom radu razradit će se ti izbori, analizirat će se i proći sve loše i dobre strane svakog modela izbora koje smo imali kroz povijest, s naglaskom na izbore u Gradu Zagrebu.

¹⁰ Ibid, u bilj. 4., čl.20.-22.

¹¹ Ibid. u bilj. 4., čl.39,

¹² <https://mpudt.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-politicki-sustav-i-opcu-upravu/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava/popis-zupanija-gradova-i-opcina/22319?lang=hr>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

¹³ <https://www.izbore.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/home>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

2.3. Izorno povjerenstvo Grada Zagreba

Kako će u ovom radu fokus biti na lokalnim izborima u Gradu Zagreba moramo obratiti pažnju na ovlasti Izbornog povjerenstva Grada Zagreba. Izorno povjerenstvo Grada Zagreba izravno brine o zakonitoj pripremi i provedbi izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba te za izbor gradonačelnika Grada Zagreba i njegovih zamjenika. Na temelju pravovaljanih kandidatura objavljuje zbirne listu svih kandidacijskih lista za izbor članova Gradske skupštine Grada Zagreba kao i zbirnu listu kandidata za gradonačelnik Grada Zagreba te njegovih zamjenika.

Izorno povjerenstvo određuje biračka mjesta te nadzire rad biračkih odborima na njima. Uz to nadzire i izbornu promidžbu za izbor članova Gradske skupštine Grada Zagreba kao i za gradonačelnika Zagreba. Naravno, izorno povjerenstvo zaduženo je i za prikupljanje i zbrajanje rezultata izbora te u konačnici objavljuje službene rezultate izbora za članove Gradske skupštine Grada Zagreba te za gradonačelnika Grada Zagreba i njegovih zamjenika. Jedna od bitnijih ovlasti jest i da obavlja poslove vezane uz financiranje izborne promidžbe propisane posebnim zakonom kao i uputama Državnog izbornog povjerenstva.¹⁴

3. PRVA FAZA LOKALNIH IZBORA U GRADU ZAGREBU – BIRANJE LOKALNOG PREDSTAVNIČKOG TIJELA PUTEM ZAJEDNIČKE LISTE I PO IZBORNIM JEDINICAMA

Sistematizaciju lokalnih izbora u Gradu Zagrebu podijelio sam u tri faze. Prva faza tiče se samih početaka lokalnih izbora, odnosno zahvaća četiri ciklusa lokalnih izbora u Zagrebu, od 1993. do 2000. godine. U ovoj fazi specifično je to što imamo odvojene izbore za Gradsku skupštinu. Na jednima biramo na zajedničkoj listi na razini cijelog grada, dok na drugima biramo samo u svojoj izornoj jedinici. Na zajedničkoj listi u skupštinu ulazi se razmjernim sustavom, dok se u izornoj jedinici koristi većinski sustav, odnosno prvi na listi ulazi u Skupštinu, dok ostali ne. U ovoj fazi specifična je situacija gdje Predsjednik Republike Hrvatske ima ovlast i dužnost potvrditi gradonačelnika Zagreba izabranog u Gradskoj skupštini. Kakve sve probleme to može donijeti vidjet ćemo u dijela rada koji se tiče Zagrebačke krize.

¹⁴ Zakon o lokalnim izborima (NN 144/12), čl.52.

3.1. Prvi lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1993.

Prvi lokalni izbori u Gradu Zagrebu održani su 7. veljače 1993., kada su lokalni predstavnici birani po kombiniranom modelu razmjernog sustava i sustava relativne većine. Tada su bili složeni odnosi u društvu, veliki dio države bio je pod okupacijom, imali smo privremenu valutu hrvatski dinar, tržišno gospodarstvo se tek počelo razvijati i okolnosti u kojima se trebaju održati izbori bili su vrlo složeni i izazovni.

Dana 6. siječnja 1993. Vlada Republike Hrvatske donosi Odluku¹⁵ o raspisivanju izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave te kao dan izbora određuje 7. veljače 1993.

Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave¹⁶ detaljno uređuje pravila prvih lokalnih izbora u samostalnoj Hrvatskoj. U čl. 24.-26. govori se sljedeće: polovica članova predstavničkog tijela u jedinici lokalne samouprave bira se u malim izbornim jedinicama unutar jedinica lokalne samouprave, u kojima se bira po jedan član, i to većinski (pobjednik odnosi sve). Polovica članova bira se na području čitave jedinice lokalne samouprave i to po razmjernom sustavu. Broj izbornih jedinica unutar jedinice lokalne samouprave ovisi o tipu jedinice, radi li se o općini, gradu ili županiji. Tadašnji zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave propisuje da se za Skupštinu Grada Zagreba bira 60 članova: 30 članova kroz izborne jedinice pomoću većinskog izbornog sustava (30 malih izbornih jedinica), a 30 članova kroz kandidacijske liste za Skupštinu razmjernim sustavom. Na taj je način Zagreb bio podijeljen u 30 malih izbornih jedinica, a njihove granice bile su propisane u čl.34 Zakona o izbornim jedinicama za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 1/93). Na tim izborima glasalo se za jednu listu unutar vlastite izborne jedinice te za jednu zajedničku kandidacijsku listu na razini cijelog grada.

Kandidacijska lista u sklopu razmjernog sustava bila je jedinstvena lista za cijeli Grad Zagreb, odnosno svi građani Zagreba birali su između tako ponuđenih stranaka. Dok je u 30 malih izbornih jedinica gdje je vrijedilo pravo većinskog sustava (pobjednik odnosi sve) svaka izborna jedinica funkcionirala kao samostalna jedinica, odnosno za svaku jedinicu podnosila se posebna

¹⁵ Odluka o raspisivanju izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 1/93).

¹⁶ Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 90/92).

kandidatura. Zakon u čl. 3. određuje da za člana predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave može biti biran hrvatski državljanin s navršениh 18 godina koji mora imati prebivalište na području određene lokalne jedinice. Čl. 14. određuje da kandidat za člana predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave može biti predložen samo u jednoj izbornoj jedinici.

Na prvim lokalnim izborima sudjelovalo je ukupno 10 stranaka

Rezultati kandidacijskih lista za skupštinu Grada Zagreba od 7. veljače 1993. bili su sljedeći:

GRADSKA SKUPŠTINA GRADA ZAGREBA		
Ukupno birača:	714.903	
Glasovalo birača:	483.516	67,63%
Nevažećih listića:	11.593	1,62%
 <i>Pojedine kandidatske liste dobile su slijedeći broj glasova:</i>		
1. HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ	220.501	46,60%
2. HRVATSKA KRŠĆANSKA DEMOKRATSKA UNIJA - HKDU	16.561	3,43%
3. HRVATSKA NARODNA STRANKA - HNS	11.804	2,44%
4. HRVATSKA REPUBLIKANSKA ZAJEDNICA - HRZ	2.856	0,59%
5. HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS	43.516	9,00%
6. HRVATSKA SOCIJALNO LIBERALNA STRANKA -HSLs	115.980	23,99%
7. HRVATSKA STRANKA NARAVNOG ZAKONA	3.099	0,64%
8. HRVATSKA STRANKA PRAVA - HSP	12.050	2,49%
9. SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - STRANKA DEMOKRATSKIH PROMJENA - SDP, SOCIJALDEMOKRATSKA STRANKA HRVATSKE - SDH i SOCIJALISTIČKA STRANKA HRVATSKE - SSH	36.836	7,62%
10. SRPSKA NARODNA STRANKA	8.720	1,80%

Odaziv na izbore bio je za nas impresivnih 67%¹⁷.

Kao što možemo vidjeti iz slike, . premoćna pobjeda Hrvatske demokratske zajednice (HDZ) s preko 46% glasova izašlih birača. Drugo mjesto zauzela je Hrvatska socijalno liberalna stranka (HSLs) s gotovo 24% glasova, a treće mjesto zauzela je Hrvatska seljačka stranka (HSS) s točno 9% glasova. Što se tiče podjele mandata u skupštini grada shodno rezultatima najviše je dobio HDZ i to 17 mjesta, uz njih još HSLs 8 mjesta, HSS 3 mjesta te SDP 2 mjesta.

Što se tiče rezultata po malim izbornim jedinicama, gdje dobivamo još 30 članova gradske skupštine, rezultati su bili vrlo slični. Od 30 malih izbornih jedinica u Gradu Zagrebu, HDZ je

¹⁷ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/1993/rezultati/1993_1_Rezultati_21_Grad_Zagreb.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

osvojio 18, koalicija HSLŠ-HNS-SDP 1 mjesto, koalicija HSLŠ-HNS 6 mjesta, i HSLŠ samostalno 5 mjesta.

Ukupno na prvim lokalnim izborima u Gradu Zagrebu, od ukupno 60 zastupničkih mjesta, imali smo sljedeće rezultate:

- 35 mjesta HDZ
- 13 mjesta HSLŠ
- 6 mjesta koalicija HSLŠ-HNS
- 3 mjesta HSS
- 2 mjesta SDP
- 1 mjesto koalicija HSLŠ-HNS-SDP.

Prema čl. 31. Zakona o lokalnoj samoupravi i upravi¹⁸, župana (odnosno u ovom slučaju gradonačelnika Grada Zagreba, jer Zagreb ima status županije) odabire skupština većinom glasova svih članova. Međutim, odabirom većine članova skupštine osoba ne postaje županom, odnosno u slučaju Zagreba gradonačelnikom dok ga ne potvrdi Predsjednik Republike Hrvatske na prijedlog Vlade RH. Tek nakon što je potvrđen od strane Predsjednika Franje Tuđmana, Branko Mikša postaje službeno gradonačelnikom Grada Zagreba. Službena Odluka je donesena 04.05.1993. te objavljena u Narodnim novinama.¹⁹

3.2. Drugi lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1995.

Idući lokalni izbori u Gradu Zagreb organizirani su u listopadu 1995. godine. Nakon što Vlada u rujnu donosi nekoliko iznenađujućih Odluka kojima se mijenja nekoliko zakona i raspisuju se privremeni izbori u Gradu Zagrebu, prema Odluci o raspisivanju izbora za članove skupštine Zagrebačke županije²⁰ i Odluci o raspisivanju izbora za članove Gradske skupštine Grada Zagreba²¹ odlučeno je da se izbori za obje skupštine održe 29. listopada 1995. 7 dana prije tih odluka donosi se Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela

¹⁸ Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi (NN 90/92).

¹⁹ Odluka o potvrdi izbora gradonačelnika Grada Zagreba (NN 50/93).

²⁰ Odluka o raspisivanju izbora za članove Skupštine Zagrebačke županije (NN 74/95).

²¹ Odluka o raspisivanju izbora za članove Gradske skupštine Grada Zagreba (NN 74/95).

jedinica lokalne samouprave i uprave²² koji drastično mijenja dotadašnja pravila za izbor članova predstavničkih tijela u Gradu Zagrebu i Zagrebačkoj županiji. Umjesto 60 članova Gradske skupštine Grada Zagreba, izmjenom zakona taj se broj mijenja na 50, a tih 50 članova Gradske skupštine Grada Zagreba ujedno automatski postaju i članovima Skupštine Zagrebačke županije koja uz njih ima i 30 članova biranih s područja Zagrebačke županije izvan Grada Zagreba. Na taj način, Zagrebačka županijska skupština ukupno ima 80 članova.²³

Jedan od razloga pripajanja Grada Zagreba i Zagrebačke županije mogao bi biti taj da vladajući HDZ smatra da će naselja u blizini Zagreba podići svoju urbanu kvalitetu življenja time što će se administrativno pripojiti Gradu Zagrebu.²⁴

Postoje i teorije da je do pripajanja došlo zbog raskola u HDZ-u, odnosno formiranjem nove stranke sastavljene od bivših članova HDZ-a, predvođene Stjepanom Mesićem. Nova stranka naziva Hrvatski nezavisni demokrati (HND) imala je većinu u Skupštini Zagrebačke županije što nikako nije odgovaralo HDZ-u.²⁵

Uz to, mijenja se većina kojom se izabiru članovi izabrani većinskim sustavom po malim izbornim jedinicama, koji su do tada činili polovicu članova Gradske skupštine Grada Zagreba - od novih promjena oni čine trećinu iste, dok se preostale dvije trećine izabire iz zajedničke liste na cijelom teritoriju izborne jedinice, razmjernim sustavom.²⁶ U Gradu Zagrebu od 50 članova gradske skupštine, 33 zastupnika bila su izabrana sa zajedničke liste razmjernim sustavom, a samo 17 biralo se po izbornim jedinicama većinskim sustavom Navedene izmjene dovest će do neviđene krize vlasti u Gradu Zagrebu, nakon lokalnih izbora 1995. godine, na koju ćemo se osvrnuti nešto kasnije u ovom radu

²² Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 69/95).

²³ Ibid., čl.6, st 1. i 2.

²⁴ VL, "HSLŠ protiv spajanja Grada Zagreba i Zagrebačke županije", HINA, Zagreb, 10.01.1995: <https://www.hina.hr/vijest/6472678>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

²⁵ Stanišak Ivan, Diplomski rad: Kriza vlasti u Zagrebu 1995.-1997.: uzroci i posljedice, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2020, str. 5.

²⁶ Ibid. u bilj. 23., čl. 3. st. 1 i čl. 4. st. 1.

Izbori su održani 29.10.1995. i ovo su njegovi rezultati:

Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 1995. godine						
	broj glasova za liste	% - liste	broj članova D'Hondt	Broj članova u izb.jed.	Ukupno članova	%
HDZ	164,648	36,55%	13	3	16	32%
HSLŠ	57,975	12,87%	4	6	10	20%
SDP	83,903	18,63%	7	2	9	18%
HSS	36,080	8,01%	3	1	4	8%
HND	23,530	5,22%	-2	2	4	8%
HNS	5,896	1,31%	-	2	2	4%
HSP	29,378	6,52%	2	-	2	4%
ASH	29,393	6,53%	2	-	2	4%
HSP-1861	3,142	0,70%	-	1	1	2%
ukupno			33	17	50	

Izlaznost je bila na razini prošlih lokalnih izbora, 66,71%²⁷

Kao što vidimo iz rezultata najviše mandata samostalno je osvojio HDZ (16), međutim niti blizu nije imao natpolovičnu većinu (26). Nekoliko tjedana prije izbora oporba se ujedinila i osnovala Zagrebačku Udrugu stranaka kako bi ujedinjenjem srušili vladajući HDZ s vlasti u Gradu Zagrebu. To je bila koalicija 7 stranka i to redom: Hrvatska kršćansko demokratska unija (HKDU), Hrvatska seljačka stranka (HSS), Hrvatska socijalno-liberalna stranka (HSLŠ), Hrvatska stranka prava 1861 (HSP 1861), Hrvatski nezavisni demokrati (HND), Socijalna demokratska partija Hrvatske (SDP) i Hrvatska narodna stranka (HNS).

Nakon izbora pridružila im se i Akcija socijaldemokrata Hrvatske (ASH).²⁸

Iz rezultata izbora možemo vidjeti da je originalna sedmorka iz Udruge stranaka skupila 30 mandata, te su nakon što im se priključila nakon izbora i ASH sa svoja 2 mandata imali ukupno 32 mandata - komotnu većinu u Gradskoj skupštini. Vladajući HDZ na ovim je izborima osvojio samo 16 mandata.

²⁷ https://web.archive.org/web/20160202235637/http://www.zgizbori.hr/1995Lokalni/izbori_1995_.html, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

²⁸ Tomac Zdravko, Zagrebačka kriza: politologijska analiza i dokumenti, Promocija: Gradska organizacija SDP, Zagreb, 1997., str. 19.

Ovi rezultati bili su ogroman poraz vladajućeg HDZ-a s obzirom na to da su sami mijenjali pravila izbora, mijenjali su i broj mandata u gradskoj skupštini i broj izbornih jedinica, a i Grad Zagreb su pripojili Zagrebačkoj županiji, odnosno članovi Gradske skupštine automatski su postali i članovi Županijske skupštine Zagrebačke županije. Potpuno nevjerojatna i nedemokratska situacija.

Međutim, unatoč tome od novih 17 izbornih jedinica vladajući HDZ osvojio je samo 3 izborne jedinice, dok je na prošlim izborima od HDZ osvojio 18 od 30. To je sasvim jasna poruka birača i građana Grada Zagreba da žele promjene u gradu.

3.2.1. Zagrebačka kriza

Na temelju izbornih rezultata gradonačelnika je trebalo izabrati u zakonskom roku od 90 dana odnosno na prvoj sjednici Gradske skupštine, a kada bi se gradonačelnik izabrao Skupština je bila dužna obavijestiti Vladu Republike Hrvatske koja bi u roku od 8 dana predložila predsjedniku Tuđmanu da potvrdi ili poništi izbor. On je morao donijeti tu odluku u zakonskom roku od 14 dana, a ako bi ona bila negativna morao se izabrati gradonačelnik također u tom roku. Ako se i tada ne bi izabrao, imenovao bi ga predsjednik. Izabrani gradonačelnik bi ujedno bio i župan Zagrebačke županije. Gradsko poglavarstvo se biralo na prijedlog gradonačelnika, a birala ga je Skupština većinom glasova.²⁹

Sjednica gradske skupštine Grada Zagreba zakazana je za 02.12.1995. Tadašnji savjetnik predsjednika države za društvene djelatnosti, Zlatko Canjuga, je skandalozno izjavio da će gradonačelnik Zagreba i dalje biti Branko Mikša i da HDZ neće prihvatiti zahtjev oporbe da koalicija preuzme vlast jer bi to bilo opasno za državu.³⁰

Kada je došao napokon dan konstituiranja Skupštine članovi HDZ-a bojkotirali su sjednicu, međutim kako je oporba imala većinu i na konstituiranje je došao 31 vijećnik ona se mogla održati u skladu sa zakonom i mogla se odnijeti odluka o izboru gradonačelnika i predsjednika Skupštine. Na sjednici je donijeta odluka da je za gradonačelnika izabran Goran Granić, a za predsjednika Skupštine Zdravko Tomac. Na početku sjednice ministar uprave Davorin Mlakar pokušao je osporiti izbor vijećnika za konstituiranje Skupštine tako što se pravdao da na raspolaganju treba

²⁹ Stanišak, op. cit. (bilj. 25.), str. 10.

³⁰ Pukanić Ivo, „Naš će gradonačelnik i dalje biti Branko Mikša”, Nacional, Zagreb, 24.11.1995., str. 21, 22.

biti dvotrećinska većina što je i bilo s obzirom na to da je bio prisutan 31 vijećnik.³¹ Međutim Vlada RH poništava tu sjednicu, sve donesene akte proglašava nevažećim i zakazuje novu sjednicu za 02.01.1996.³²

Nakon toga, zagrebačka oporba podnijela je ustavnu tužbu Ustavnom sudu gdje traže preispitivanje ustavnosti i zakonitosti te Vladine odluke o poništenju sjednice, međutim Ustavni sud donio je odluku koja nije bila u skladu s njihovim očekivanjima.

Ustavni sud Republike Hrvatske donio je svoju odluku³³ 27. prosinca 1995. godine. S 9 glasova za i 3 protiv, odbacio je prijedlog 46 članova Županijske skupštine i 31 člana Skupštine Grada Zagreba za preispitivanje ustavnosti i zakonitosti Vladine odluke. Njome je Vlada izrazila svoje stajalište da Gradska i Županijska skupština nisu bile konstituirane 2. prosinca jer za to nisu bili ispunjeni svi uvjeti, zbog čega se - prema prijedlogu Vlade - nova sjednica treba održati 2. siječnja 1996. Sud je također odbacio prijedlog za ocjenu ustavnosti Vladinih akata³⁴ jer, kako je bilo navedeno u Odluci.

Nova sjednica održana je 02.01.1996. na kojoj je s 30 glasova (od ukupno 50) za novog gradonačelnika izabran, kao i na sjednici 02.12.1995., Goran Granić, a za predsjednika Gradske skupštine također, kao i na prethodnoj sjednici, Zdravko Tomac. Predsjednik Franjo Tuđman 10.01.1996. donosi Odluku³⁵ kojom odbija potvrditi Gorana Granića kao gradonačelnika Zagreba. 01.02.1996. lideri Udruge stranaka šalju pismo Predsjedniku Tuđmanu u kojem ga upozoravaju da je od izbora prošlo tri mjeseca, a da tijela izvršne vlasti još uvijek nisu uspostavljena. Također, napominju i da je konstituiranje bilo izvršeno temeljem odluke birača na izborima i da su dužni po Ustavu i zakonu tu odluku provesti. Tuđmanov odgovor čekao se dva tjedna, a u njemu je kritizirao čelnike oporbe rekavši da su se obraćanjem domaćoj javnosti obratili i međunarodnoj te kako pokušavaju dobiti naklonost stranih zemalja kako bi ju iskoristili za destabilizaciju Hrvatske.³⁶ To je doista nečuven i nedemokratski potez gdje se vladajući potpuno oglašuju na rezultate izbora, na

³¹ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 13.-14.

³² Tomac, op. cit. (bilj. 28), str. 26, 27.

³³ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1020/1995 i U-II-1022/1995 od 27. prosinca 1995., (NN 109/95).

³⁴ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1019/1995. i U-II-1021/1995 od 27. prosinca 1995., (NN 109/95).

³⁵ Odluka o odbijanju potvrde izbora dr. Gorana Granića za gradonačelnika Grada Zagreba i župana Zagrebačke županije (NN 5/96).

³⁶ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 26.-27.

kojima su građani većinu dali dotadašnjoj oporbi, odnosno strankama unutar koalicije Udruga stranaka. Nakon što je vidio da ga predsjednik Tuđman neće potvrditi kao gradonačelnika, Goran Granić podnosi ostavku.

Granićeva ostavka na kraju nije bila prihvaćena jer je samo 12 vijećnika bilo za nju. Potom je bilo izglasano da Vlada donese odluku o primopredaji dužnosti (28 glasova za, 10 protiv i 4 suzdržana), a ako to ne napravi tražit će se njeno obrazloženje.³⁷

Iako Granićeva ostavka nije prihvaćena u Skupštini, zbog jasnog stava predsjednika Tuđmana da neće potvrditi Granića kao gradonačelnika Grada Zagreba, oporba okupljena oko koalicije Udruga stranaka svjesna je da će morati naći nekog drugog kandidata za mjesto gradonačelnika.

Odlučeno je da će na idućoj sjednici novi kandidat za gradonačelnika biti Jozo Radoš iz HSLŠ-a s obzirom na to da je ta stranka dobila najviše mandata (10).

Jozo Radoš je u medijima istupao vrlo razborito, naglašavajući da će doći do pada HDZ-a ako on bude prihvaćen za gradonačelnika ili barem do opće percepcije u javnosti da vladajuća stranka polako gubi političku moć u Zagrebu. Još jedna njegova teza je bila i ta da bi, ako ponovno ne bi bio izabran gradonačelnik, Europska unija vršila pritisak na Hrvatsku jer je poštivanje volje birača jedan od temelja europske demokracije.³⁸

Zbog svega navedenog predsjednik države Franjo Tuđman 17.02.1996. donosi Odluku³⁹ o odbijanju potvrđivanja i Joze Radoša za gradonačelnika Grada Zagreba te politički krizu u Zagrebu dovodi do vrhunca. Ovo je već drugi legitimno odabrani kandidat za gradonačelnika kojeg je odabrala većina zastupnika u skupštini, koji su na izborima dobili ovlast i povjerenje građana, te sad zaista dolazi do ozbiljne krize demokratskih institucija, odnosno dolazi u pitanje uopće smisao lokalnih izbora kada predsjednik države ne želi prihvatiti gradonačelnika kojeg je odabrala legitimna većina u skupštini.

Nešto kasnije, u veljači 1996., Franjo Tuđman komentirao je zagrebačke izbore i pokazao koliko drži do demokratskih načela: “Što znači da oporba u Zagrebu ima 60 % glasova?... Da li je to praščad ili guščad? Da li su to kokoši ili guske? Da li je to stoka krupnog ili sitnog zuba? Svaki

³⁷ Perica S- i Kozarčanin I., „Ostavka Gorana Granića nije prihvaćena,“ Večernji list, Zagreb, 11.01.1996., , str.13

³⁸ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 25

³⁹ Odluka o odbijanju potvrde izbora Joze Radoša za gradonačelnika Grada Zagreba i župana Zagrebačke županije (NN 15/96).

razborit seljak i čovjek znat će da nasuprot takvom jatu jedan, a pogotovo jedan par rasnih konja ili rasnih krava više vrijedi negoli čitavo takvo jato.”⁴⁰

Nakon toga Predsjednik Tuđman koristi, u našem mišljenju nedemokratske, odredbe u Zakonu o lokalnoj samoupravi i upravi⁴¹ kako bi izabrao osobu za gradonačelnika Grada Zagreba od osobnog povjerenja. Poziva se na čl. 33 Zakona, koji kaže:

Kad Predsjednik Republike odbije potvrditi izbor župana, županijska skupština dužna je, u roku od 14 dana od dana primitka odluke o odbijanju izabrati drugog župana.

Ako županijska skupština, u skladu s odredbom iz stavka 1. ovoga članka ne izabere drugog župana, ili ako Predsjednik Republike ponovno ne potvrdi izbor župana, Predsjednik Republike će u roku od 14 dana imenovati župana te županije.

Predsjednik RH na temelj tih ovlasti 02.03.1996. izravno imenuje Marinu Matulović-Dropulić, tadašnju ministricu prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja, za gradonačelnicu Grada Zagreba i županicu Zagrebačke županije.⁴²

Takvo imenovanje je, u našoj ocjeni, u potpunom konfliktu s osnovnim postulatima demokracije – koja je svrha lokalnih izbora ako predsjednik države može sam imenovati gradonačelnika bez mogućnosti neposredno izabranih članova Skupštine da samostalno donose tu odluku za koju su im građani izričito dali mandat? Kako je moguće izbjeći ocjenu da time izravno dolazi do kršenja same odredbe čl. 1. Ustava Republike Hrvatske, kao i ustavnih jamstava vertikalne diobe nadležnosti između središnje, i lokalnih vlasti? Oporba je jasno dala do znanja da trenutačnu gradonačelnicu Zagreba mora ona odobriti u skupštini, i da nema nikakvog izgleda da će izglasati za gradonačelnika osobu iz redova HDZ-a. Na prvoj idućoj sjednici, zastupnici su većinom od 28 glasova izglasali nepovjerenje nametnutoj gradonačelnici te su s 27 glasova odmah izglasali novog gradonačelnika iz redova HSLS-a, Ivu Škrabala. On je izjavio da želi biti gradonačelnik kojeg je izabrala većina, i da u demokraciji ne bi trebalo dolaziti do situacija gdje predsjednik države sam

⁴⁰ Ivo Goldstein, “Zvuči grubo, ali je istina: Tuđman je zaslužan za sve ovo što danas imamo”, Jutarnji list, Zagreb, 2018: <https://www.jutarnji.hr/globus/zvuci-grubo-ali-je-istina-tudman-je-zasluzan-za-sve-ovo-sto-danas-imamo-8153141>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁴¹ Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi (NN 90/92).

⁴² H.M., “Marina Matulović-Dropulić imenovana zagrebačkog gradonačelnicom (kraća verzija), HINA, Zagreb, 1996: <https://www.hina.hr/vijest/6416356>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

bira tko će biti gradonačelnik, a tko ne. Usporedio je stupanje na ovu dužnost s pozivom na 21-dnevnu vojnu vježbu te izrazio nadu u suradnju i namjeru da se drži zakona i Ustava.⁴³

No, kao i dotadašnja dva kandidata Udruge stranaka, predsjednik Tuđman nije htio potvrditi ni trećeg, rekavši da je Gradska skupština nezakonito izglasala nepovjerenje imenovanoj gradonačelnici Matulović-Dropulić te da time ne postoji mogućnost da gradonačelnik postane netko drugi osim nje.

Udruga stranaka je nakon i trećeg odbijenog gradonačelnika ponudila novo rješenje, odnosno četvrtu osobu za gradonačelnika Zagreba - Dražena Budišu. Budiša je bio istaknuti političar i jedan od vođa Hrvatskog proljeća, pokreta s početka 70-ih godina 20. stoljeća koji se borio za veća prava Hrvata i bolji i utjecajni položaj Hrvatske u bivšoj Jugoslaviji. Kao takav, bio je priznat u društvu i imao mnogo veći utjecaj od ostalih političara koji su bili predloženi za gradonačelnika Zagreba. Usprkos tome, Tuđman je i dalje odbijao prijedlog Udruge stranaka, koja je izjavila da ako on ne prihvati ni Budišu, više neće predlagati nove kandidate već će se spremati za nove izbore. Konačno, 30.04.1996. Vlada RH, s predsjednikom Zlatkom Matešom, donosi Odluku o raspuštanju Gradske skupštine Grada Zagreba, čime prestaju mandati vijećnicima Gradske skupštine, a raspuštanjem Gradske skupštine prestaje s radom i Skupština Zagrebačke županije.⁴⁴ Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi u čl.82. propisuje da u slučaju raspuštanja predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave, Vlada RH u toj jedinici imenuje povjerenika Vlade. Povjerenik obavlja svoju dužnost do izbora novog predstavničkog tijela jedinice lokalne samouprave.

Istog dana Vlada RH donosi i Rješenje o imenovanju povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu⁴⁵, te kao povjerenika imenuje Stjepana Broliča. U rješenju stoji da se Povjerenik Vlade imenuje i na mjesto Gradske skupštine Grada Zagreba i na mjesto Skupštine Zagrebačke županije. Navodi se još da Vladin Povjerenik ima sve ovlasti i Gradske skupštine i Županijske skupštine, te da za svoj rad odgovara Vladi Republike Hrvatske.

Naravno, takva odluka izazvala je bijes u oporbi. Jedan od vođa oporbe, Zdravko Tomac, najavio je prijedlog za ocjenu ustavnosti protiv takve odluke smatrajući da su njome prekršena temeljna politička prava birača. Tomac je istaknuo da su Gradska i Županijska skupština predstavnička tijela građana i lokalne samouprave te da ovlasti nad njima ne može imati nitko osim onih koji su bili

⁴³ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 32.

⁴⁴ Odluka o raspuštanju Gradske skupštine Grada Zagreba (NN 33/96).

⁴⁵ Rješenje o imenovanju povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu (NN 33/96).

izabrani od strane građana. Odluka Vlade je protuustavna jer dok god su na snazi takav zakon i Ustav nitko ne može bez volje građana nametati nekoga da bude njihovo predstavničko tijelo.⁴⁶

Takav stav je potpuno razumljiv jer zaista je nevjerojatno da u demokratskim sustavima gdje imamo slobodne izbore neki dužnosnik može odlučivati mimo volje građana, odnosno zastupnika koji su dobili mandat i povjerenje od građana na istim tim izborima. Ako će Predsjednik države odlučivati o gradonačelniku ili županu onda nam izbori niti ne trebaju. Zbog ovakve nevjerojatne prakse i ovakvih antidemokratskih zakona, Hrvatskoj je bio odgođen ulazak u Vijeće Europe⁴⁷, a mnoge nevladine udruge diljem Europe upozoravale su na manjak demokracije u Hrvatskoj.

Naposljetku, Ustavni sud Republike Hrvatske usvojio je prijedlog Zdravka Tomca, i ukinuo odluku Vlade o raspuštanju Skupštine Grada Zagreba kao i rješenje o imenovanju povjerenika za Zagreb. U svom obrazloženju, Sud je naveo da je Vlada donosila akte koji nisu bili u skladu s Ustavom i zakonima te da je ukinula i već doneseni gradski proračun. Podnošenjem prijedloga za ocjenu ustavnosti osporila se odluka Vlade Republike Hrvatske o raspuštanju Gradske skupštine Grada Zagreba te ona o rješenju o imenovanju povjerenika.⁴⁸

Vijeće Europe u dva je navrata slalo pisma Mati Graniću, tadašnjem ministru vanjskih poslova, da Hrvatska neće biti primljena u tu instituciju dok god postoji ta praksa i odredba da Predsjednik države mora potvrditi gradonačelnika ili župana te su tražili hitnu demokratizaciju države.⁴⁹ Vladajući HDZ stoga odlučuje u svibnju 1996. godine raspisati savjetodavni referendum s dva prijedloga: prvim, da se Zagreb izdvaja iz Zagrebačke županije i postaje samostalna teritorijalna jedinica, i drugim da ostane kako je bilo i do tada, odnosno da Zagreb ostane pripojen Zagrebačkoj županiji. Odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma propisuje kao dan održavanja referenduma 02.06.1996.⁵⁰

Izlaznost na spomenuti referendum bila je vrlo mala, u Gradu Zagrebu svega 15,75%, a u Zagrebačkoj županiji 30,66%. Rezultati izbora u Gradu Zagrebu bili su takvi da se 66,18%

⁴⁶ Tomac, op. cit. (bilj. 28), str. 193-199.

⁴⁷ Petričević Golojuh D., „Hrvatska i Vijeće Europe – Trnoviti put, Ministarstvo vanjski i europskih poslova, Zagreb, 2018., str. 75: <https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/2019/190128-knjiga-hrvatska-i-vijece-europe-trnoviti-put-hr-verzija-izdanje-2018-1.pdf>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁴⁸ Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-III-1019/1995. i U-II-1021/1995 od 27. prosinca 1995., (NN 109/95).

⁴⁹ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 52.

⁵⁰ Odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma za područje Zagrebačke županije (NN 37/96).

izjasnilo da Zagreb bude samostalna teritorijalna jedinica, dok se u Zagrebačkoj županiji 81,16% izjasnilo da Zagreb ostane unutar Zagrebačke županije.⁵¹

Na kraju je Vlada Republike Hrvatske donijela odluku kojom je Grad Zagreb postao zasebna teritorijalna jedinica dok su u županiji ostali gradovi i općine koji su činili zagrebački „prsten“. Kada se analiziraju rezultati tog referenduma vidljivo je da Vlada nije ispoštovala volju birača iz Zagrebačke županije, dok je onu birača iz Zagreba ispoštovala. Ovakav rezultat išao je u prilog HDZ-u čiji je cilj bio spriječiti gubitak vlasti u Zagrebu, a samim time i osigurati dobivanje gradonačelnika iz njihovih redova.⁵² U srpnju 1996. mijenja se ponovno kao i prije zadnjih lokalnih izbora Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave⁵³, te se i ovaj put mijenja omjer vijećnika koji se biraju većinski po izbornim jedinicama, odnosno razmjernim sustavom putem zajedničke liste. Tako dosadašnja jedna trećina koja se birala po izbornim jedinicama mijenja se u jednu četvrtinu, a putem zajedničke liste mijenja se s dosadašnje dvije trećine na tri četvrtine.⁵⁴

3.3. Treći lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 1997.

Nakon nevjerojatno politički turbulentne 1995. i 1996, početkom 1997. donosi se nekoliko novih propisa koji će odrediti pravila idućih lokalnih izbora.

U veljači 1997. donose se dvije bitne odluke vezane za lokalne izbore u Gradu Zagrebu.

Prva odluka donosi se 07.02.1997., kao Odluka o proglašenju Zakona o izbornim jedinicama za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave.⁵⁵ Njome se Grad Zagreb odvaja od Zagrebačke županije u posebnu lokalnu jedinicu, s 12 izbornih jedinica za izbor članova skupštine Grada Zagreba, te određuje izborne jedinice u obje te teritorijalne jedinice.

⁵¹ BDJ, “Privremeni i neslužbeni rezultati referenduma u Zagrebu”, Hina, Zagreb, 03.06.1996, <https://www.hina.hr/vijest/6431914>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁵² Kasapović M., Šiber I i Zakošek N, Birači i demokracija: utjecaj ideoloških rascjepa na politički život, Alinea, Zagreb, 1998., str. 111 -112.

⁵³ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 59/96).

⁵⁴ Ibid. čl, 18. i 19.

⁵⁵ Zakon o izbornim jedinicama za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave (NN 14/97).

Druga odluka je Odluka o raspisivanju izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave, kojom se između ostalog raspisuju izbori za Gradsku skupštinu Grada Zagreba i to na dan 13.04.1997.

Gradska skupština i dalje ima 50 članova, a kao što je navedeno već promjenom omjera načina na koji se biraju zastupnici, većinski po izbornim jedinicama sada se bira 12 zastupnika, koliko i imamo izbornih jedinica, a razmjerno putem zajedničkih listi bira se 38 zastupnika.

Izbori su održani 13.04.1997. i možemo vidjeti njegove rezultate⁵⁶:

Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 1997. godine						
	broj glasova za liste	% - liste	broj članova D'Hondt	Broj članova u izb.jed.	Ukupno članova	%
HDZ	154,960	34,92%	18	6	24	48%
SDP	106,072	23,91%	12	2	14	28%
HSLŠ	46,920	10,57%	5	4	9	18%
HSS	33,952	7,65%	3	-	3	6%
ukupno			38	12	50	

Izlaznost je bila gotovo identična kao i na prethodnim lokalnim izborima, točnije 67,61%

Iz tablice je vidljivo da je HDZ dobio najviše mandata (24), SDP i HSLŠ zajedno 23, a HSS 3 mandata - međutim, ta potonja 3 mandata odlučit će većinu u gradskoj skupštini Grada Zagreba. Po rezultatima izbora, naime, bilo je jasno da će HSS odlučivati o novom gradonačelniku kojeg u tom trenutku Zagreb nema već gotovo dvije godine. No, dvoje skupštinara iz reda HSS-a je protivno odluci stranke odlučilo da će podršku dati HDZ-u koji bi s njima imao 26 mandata, to jest upravo natpolovičnu većinu. Špekuliralo se da su to učinili radi osobnih interesa pa su stoga bili izloženi i velikim uvredama od strane oporbe te suspendirani u svojoj stranci - međutim, rekli su da to čine kako bi zaštitili demokraciju⁵⁷. Tako je HDZ ponovno imao većinu i konačno je imenovao gradonačelnicu Grada Zagreba Marinu Matulović-Dropulić. Tako je Zagreb od 05.06.1997., nakon gotovo dvije godine Zagrebačke krize, napokon dobio čelnu osobu.

⁵⁶ https://web.archive.org/web/20160202235642/http://www.zgizbori.hr/1997Lokalni/izbori_1997_.html, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁵⁷ Stanišak, op. cit. (bilj. 25), str. 71.

Prijelazom u novo tisućljeće, ne stišava se zagrebačka lokalna scena. Na parlamentarnim izborima u siječnju 2000. godine, na vlast dolazi oporbena koalicija predvođena SDP-om i HSLS-om te prvi put nakon samostalnosti Hrvatske dolazi do smjene vlasti na državnoj razini. To je potaknulo i ohrabrilo i političare i na lokalnoj razini, pogotovo u Gradu Zagrebu, gdje nekoliko mjeseci nakon parlamentarnih izbora dolazi do novog obrata u Skupštini. SDP, predvođen na gradskoj razini Milanom Bandićem skuplja potpise za gradonačelnika i to 24 oporbena zastupnika i 2 zastupnika vladajućeg HDZ-a, te time HDZ gubi većinu u Gradskoj skupštini Grada Zagreba. Nakon što je SDP tako skupio 26 od ukupno 50 potpisa zastupnika, Vlada RH odmah raspušta skupštinu i 10.03.2000. imenuje Vladinog povjerenika za Grad Zagreb, profesora Josipa Kregara (kasnije dekana Pravnog fakulteta u Zagrebu).⁵⁸ Tri dana kasnije dolazi do primopredaje vlasti u Zagrebu između sada već bivše gradonačelnice Marine Matulović-Dropulić i Vladinog povjerenika Josipa Kregara.

Izvor: hrt.hr

Vlada RH donosi Odluku o raspisivanju izbora i određuje da će dan izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba biti 07.05.2000.⁵⁹

3.4. Četvrti lokalni izbori u Gradu Zagrebu, 2000.

U nešto manje od 2 mjeseca do novih lokalnih izbora dotadašnja oporba ne miruje i okuplja, potaknuta parlamentarnim izborima, veliku koaliciju kako bi i u Gradu Zagrebu svrgnula HDZ s

⁵⁸ Rješenje o imenovanju povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu (NN 28/00).

⁵⁹ Odluka o raspisivanju izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba (NN 37/00).

vlasti. Naziv koalicije glasio je Zagrebačka alternativa, a uz vodeće SDP i HSLŠ okupljala je još četiri stranke: Hrvatsku seljačku stranku, Liberalnu stranku, Akciju socijaldemokrata Hrvatske i Hrvatsku stranku umirovljenika. Jedan od razloga osnivanje koalicije bio je izborni sustav, gdje se u 12 lokalnih jedinica primjenjivao većinski sustav, gdje mandat odnosi stranka ili koalicija koja je dobila najviše glasova. U tom slučaju, imali bi velike šanse uzeti mandate u svih 12 izbornih jedinica te steći veliku prednost pred HDZ-om u borbi za većinu u Gradskoj skupštini.

Pravila izbora bila su identična kao i na prošlim izborima, pa se 38 od 50 zastupnika biralo razmjernim sustavom putem zbirne zajedničke liste, a preostalih 12 se biralo u 12 izbornih jedinica većinskim sustavom.

Izbori su održani 07.05.2000. i u tablici možemo vidjeti rezultate:

Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 2000. godine						
	broj glasova za liste	% - liste	broj članova D'Hondt	Broj članova u izb.jed.	Ukupno članova	%
SDP, HSU	48,146	20,98%	9	-	9	18%
HNS	43,592	19%	9	-	9	18%
HSLŠ	33,989	14,81%	7	-	7	14%
ASH, LS	28,804	12,55%	5	-	5	10%
HDZ	26,619	11,60%	5	-	5	10%
DC	15,532	6,77%	3	-	3	6%
SDP, HSLŠ, HSS,LS, HSU, ASH	-	-	-	6	6	12%
HSLŠ, SDP, HSS, LS, ASH,HSU	-	-	-	3	3	6%
HSS, HSLŠ, SDP, LS, ASH, HSU	-	-	-	2	2	4%
LS, SDP, HSLŠ, HSS, ASH, HSU	-	-	-	1	1	2%
ukupno			38	12	50	

Izlaznost na ovim izborima⁶⁰ bila je izrazito mala, upola manja nego na svim dosadašnjim lokalnim izborima u Gradu Zagrebu (33,70%). Jedan od razloga takve male izlaznosti vjerojatno je ležao u zasićenosti izborima, s obzirom na to da su unutar nekoliko mjeseci održani i parlamentarni izbori, dva kruga predsjedničkih izbora te naposljetku, u svibnju, i ovi prijevremeni lokalni izbori te građani više nisu bili toliko zainteresirani za njih pa smo umjesto dotadašnje uobičajene izlaznosti 66-67% imali ispod 34%.

⁶⁰ https://web.archive.org/web/20160202235652/http://www.zgizbori.hr/2000Lokalni/izbori_2000_.html, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Rezultati nam govore da je predizborna koalicija Zagrebačka alternativa bila pun pogodak. Osvojili su mandat u svih 12 izbornih jedinica i napravili veliku prednost pred HDZ-om koji je osvojio svega 5 mandata, i to na zajedničkoj listi. S obzirom na to da su na prošlim izborima osvojili 24 mandata, sasvim je jasno koliki je to bio veliki pad za zagrebački HDZ. Dotadašnja oporba, odnosno koalicija Zagrebačka alternativa nije imala previše problema u sastavljanju vlasti s obzirom na osvojena 33 mandata.

31.05.2000. na prvoj sjednici nove Gradske skupštine za novog gradonačelnika izabran je Milan Bandić (SDP), dok je predsjednik skupštine postao Franjo Zenko (HSLŠ).

Kao novoizabrani gradonačelnik, Milan Bandić ocijenio je da je napokon dovršena petogodišnja agonija te da je potvrđeno da demokracija nema alternative. Najavio je da će se zauzimati da gradska uprava bude istinski servis građana koji će im biti uvijek dostupan. Zauzet će se i za revitalizaciju tradicionalnog obrtništva, malog i srednjeg poduzetništva, za otvaranje novih radnih mjesta i rekonstrukciju trgovačkih društava grada Zagreba uz otvaranje vrata inozemnom kapitalu za financiranje gradskih projekata.⁶¹

Da bi Milan Bandić postao gradonačelnikom i dalje je njegov izvor trebao potvrditi predsjednik države. Stjepan Mesić donosi takvu Odluku 02.06.2000. te Milan Bandić i službeno postaje novim gradonačelnikom Grada Zagreba.⁶²

Prvi mandat Milana Bandića nije trajao drugo s obzirom na to da su već iduće godine održani redovni lokalni izbori.

4. DRUGA FAZA LOKALNIH IZBORA U GRADU ZAGREBU – BIRANJE ČLANOVA LOKALNOG PREDSTAVNIČKOG TIJELA ISKLJUČIVO PUTEM KANDIDACIJSKE LISTE

Druga faza lokalnih izbora u Gradu Zagrebu obuhvaća dva ciklusa izbora, one 2001. i 2005. godine. U ovoj fazi mijenja se način izbora vijećnika u Gradskoj skupštini. U potpunosti je

⁶¹ <https://web.archive.org/web/20050324002503/http://www.hrt.hr/vijesti/arhiv/2000/05/31/HRT0007.html>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁶² Odluka o potvrđivanju izbora Milana Bandića za gradonačelnika Grada Zagreba (NN 57/00).

prihvaćen razmjerni sustav izbora vijećnika putem kandidacijskih listi, a ukinut je izbor putem izbornih jedinica.⁶³

4.1. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2001.

U travnju 2001. godine uoči lokalnih izbora donosi se novi zakon, Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave⁶⁴ koji donosi nova pravila o izborima na lokalnoj razini. Novim zakonom u čl. 4. st.1. propisuje se da se lokalni izbori održavaju treće nedjelje u svibnju mjesecu svake četiri godine.

Stupanjem na snagu novog zakona prestaju važiti do tada dva bitna zakona koja su se do tada bavila tom problematikom - Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave (»Narodne novine«, br. 90/92., 69/95., 59/96., 63/96. i 64/00.) i Zakon o izbornim jedinicama za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave (»Narodne novine«, br. 14/97., 20/97., 22/97., 24/97., 32/97., 37/97., 75/99., 91/99., 35/00. i 44/00.).

Jedna od bitnijih promjena novog zakona jest ta da više ne postoje izborne jedinice unutar jedinice lokalne samouprave. Umjesto toga postoji samo jedna lista kojom se biraju svi članovi predstavničkog tijela na lokalnoj razini. Takva promjena definira da u Gradu Zagrebu imamo samo jednu zbirnu listu za izbor članova Gradske Skupštine Grada Zagreba. Broj članova predstavničkog tijela određuje se prema statutu jedinice lokalne ili područne samouprave, a ako nije određeno statutom onda se određuje prema novom Zakonu o lokalnoj i područnoj samoupravi koji se također donosi u travnju 2001. godine. Tim Zakonom⁶⁵ u čl. 28 st.1., propisano je da Grad Zagreb ima 51 člana predstavničkog tijela.

Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 33/2001) u čl.23. propisuje da se članovi predstavničkog tijela biraju proporcionalnom izbornom metodom na način da cijelo područje čini jednu izbornu jedinicu. Također, u istom članku propisano je da pravo na sudjelovanje u diobi mjesta u predstavničkom tijelu imaju liste koje na izborima osvoje najmanje 5% važećih glasova birača.

⁶³ Podolnjak Robert, Neposredan izbor (grado)načelnika i župana, Stanek d.o.o., Varaždin, 2005., str.3.

⁶⁴ Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 33/01).

⁶⁵ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01).

Na ovim izborima imali smo čak 29 kandidacijskih lista koje su se borile za ulazak u Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Izbori su održani 20.05.2001. godine i u tablici možemo pogledati rezultate:

1.	SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP	73.560	glasova	27,07%
	MILAN BANDIĆ - nositelj liste			
2.	HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ	54.100	glasova	19,91%
	HRVATSKA STRANKA PRAVA - HSP			
	HRVATSKA KRŠĆANSKA DEMOKRATSKA UNIJA - HKDU			
	mr.sc. DAVORIN TEPEŠ - nositelj liste			
3.	HRVATSKA NARODNA STRANKA - HNS	47.667	glasova	17,54%
	dr.sc. VESNA PUSIĆ - nositelj liste			
4.	NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA	20.761	glasova	7,64%
	dr.sc. MIROSLAV TUĐMAN - nositelj liste			
5.	HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS	11.289	glasova	4,16%
	MLADEN JEŽIĆ, dipl.ing. - nositelj liste			
6.	HRVATSKA SOCIJALNO LIBERALNA STRANKA - HSLS	8.820	glasova	3,25%
	DARINKO KOSOR - nositelj liste			
7.	HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU	8.392	glasova	3,09%
	DRAGUTIN ŠTIGLIĆ - nositelj liste			
8.	DEMOKRATSKI CENTAR - DC	7.278	glasova	2,68%
	JOŠKO MORIĆ, dipl.polit. - nositelj liste			
9.	NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA	7.227	glasova	2,66%
	IVO LONČAR, dipl.ing. - nositelj liste			
10.	HRVATSKI DEMOKRŠĆANI - DEMOKRŠĆANI	6.127	glasova	2,26%
	ANTE LEDIĆ, dipl.ing. - nositelj liste			

S obzirom na veliki broj kandidacijskih lista (21) ovdje sam naveo samo liste koje su osvojile iznad 2% glasova, dok sve ostale rezultate možemo naći na sljedećem linku: https://www.zgizbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2001//izabrani/1/i_06_00_000.pdf

Izlaznost je tek nešto veća od one prošlogodišnje 39,79% (6% veća nego lani), ali i dalje je to vrlo slaba izlaznost u odnosu na izbore u devedesetima kad smo redovito imali oko 67% izlaznost.

Prema rezultatima možemo vidjeti da su samo četiri liste prošle potrebni prag od 5% kako bi mogle sudjelovati u raspodjeli 51 mandata u Gradskoj skupštini.

Temeljem čl. 23. i 24. Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 33/2001) kandidacijske liste koje su prošle izborni prag su: SDP, HDZ (s partnerima HSP-om i HDKU-om), HNS te Nezavisna lista Grada Zagreba s nositeljem liste Miroslavom Tuđmanom. Raspodjela mandata po rezultatima je sljedeća:

SDP – 20

HDZ i partneri – 14

HNS – 12

Nezavisna lista Miroslava Tuđmana – 5

Iz rezultata izbora vidljivo je da iako je SDP osvojio najviše mandata ipak neće moći samostalno vladati jer nemaju natpolovičnu većinu i morat će koalirati s drugim političkim akterima. Od kandidacijskih lista koje su prošle izborni prag jedino je HNS na istom političkom spektru kao i SDP tako da te dvije stranke dogovaraju postizbornu koaliciju i s 32 mandata imaju sigurnu većinu u skupštini te preuzimaju odgovornost za vođenje Grada Zagreba.

20.06.2001. Gradska skupština izabire ponovno Milana Bandića za gradonačelnika Grada Zagreba.

Međutim, niti ovaj put ne ostaje dugo na toj funkciji. Početkom 2002., pod utjecajem alkohola, sudjeluje u prometnoj nesreći, uz to i bježi policiji s mjesta nesreće. Preko toga nije mogao prijeći ni SDP ni njegovi partneri HNS. Bandić je svoje postupke u tom incidentu obrazložio skandaloznom izjavom: *'Vraćao sam se s karmina na kojima sam popio tri-četiri gemišta, a inače je notorno da ne pijem. Pritom sam jeo luk, a nakon teških jela uvijek uzimam osvježivač daha na bazi alkohola. Ti gemišti nisu utjecali na moju sposobnost vožnje'*.⁶⁶

Dva tjedna kasnije SDP odlučuje da Bandić mora podnijeti ostavku i da ne može nakon takvog incidenta više voditi grad i biti gradonačelnik. 31.01.2002. na sjednici Gradske skupštine razriješen je dužnosti gradonačelnika. Umjesto njega SDP je za gradonačelnicu postavio dotadašnju njegovu zamjenicu Vlastu Pavić koja će biti gradonačelnica do novih redovitih lokalnih izbora 2005. godine.

4.2. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2005.

Idući izbori održavaju se, kako Zakon⁶⁷ propisuje treću nedjelju u svibnju svake četiri godine, 15.05.2005. SDP je za ove izbore sklopio koaliciju s HSS-om i HSU-om, dok je oporbeni HDZ dogovorio koaliciju s HSLS-om, Demokratskim centrom (DC) te Hrvatskim demokršćanima

⁶⁶ Filipović M., Galović A., "Bandićeve afere: Pogodoavanja kumovima, pijanstvo, fontane...", 24 sata, Zagreb, 19.10.2014.: <https://www.24sata.hr/news/bandiceve-afere-pogodovanje-kumovima-pijanstvo-fontane-389564>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁶⁷ Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, čl.4.

(HD). Naravno, jedna od glavnih tema predizborne kampanje jest Bandićeva prometna nesreća prije tri godine jer se pretpostavljalo da će ga SDP opet izabrati za gradonačelnika ako će imati većinu u Skupštini nakon izbora. HDZ je pokušao to iskoristiti kao argument zašto glasači ne bi trebali dati glas vladajućima nego njima. Upravo radi Bandićeve prometne nesreće SDP je ostao bez podrške HNS-a s kojim je imao većinu u Gradskoj skupštini Grada Zagreba u prethodnom sazivu.⁶⁸

Na ove izbore kandidaturu je podnio rekordan broj kandidacijskih lista, čak više nego na prošlim izborima, 24 liste. Kako bi mogle sudjelovati u raspodjeli mandata u Gradskoj skupštini, kojih i ovaj put ima 51, kandidacijske liste morale su prijeći izborni prag od 5%.

Ovo su rezultati izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba održani 15.05.2005.:

1. SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU MILAN BANDIĆ, dipl.polit. - nositelj liste	102.857 glasovalo 40,95%
2. HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ DEMOKRATSKI CENTAR - DC HRVATSKA SOCIJALNO LIBERALNA STRANKA - HSLS HRVATSKI DEMOKRŠĆANI - DEMOKRŠĆANI MARINA MATULOVIĆ DROPULIĆ - nositelj liste	38.672 glasovalo 15,40%
3. HRVATSKA STRANKA PRAVA - HSP MIROSLAV ROŽIĆ - nositelj liste	28.534 glasovalo 11,36%
4. HRVATSKA NARODNA STRANKA - HNS LIBERALNA STRANKA - LS dr.sc. VESNA PUSIĆ - nositelj liste	20.368 glasovalo 8,11%
5. NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA mr.sc. TATJANA HOLJEVAC - nositelj liste	17.497 glasovalo 6,97%
6. NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA BORIS MIKŠIĆ, dipl.ing. - nositelj liste	14.807 glasovalo 5,90%

Izlaznost na ovim izborima⁶⁹ bila je 35,94%, što je 5%-tnih poena manje nego prije 4 godine što pokazuje da su ljudi sve manje zainteresirani za lokalnu politiku i da tek trećinu građana Zagreba zanima tko će im voditi grad iduće 4 godine.

Iz rezultata vidimo da je SDP odnio uvjerljivu pobjedu s preko 40% glasova izašlih birača, međutim to mu još uvijek nije dovoljno za većinu u Skupštini jer je raspodjela mandata sljedeća:

⁶⁸ Index.hr, "Pusić: Ako je Bandić kandidat za gradonačelnika, nema koalicije s SDP-om", Index, Zagreb, 10.01.2005.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pusic-ako-je-bandic-kandidat-za-gradonacelnika-nema-koalicije-s-sdpom/243374.aspx>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁶⁹ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2005/izabrani/i_06_21_0000.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

SDP i partneri – 25

HDZ i partneri – 9

HSP – 6

HNS i LS – 4

Nezavisna lista Tatjane Holjevac – 4

Nezavisna lista Borisa Mikšića – 3.

SDP-u tako nedostaje samo 1 mandat da bi imali većinu i odlučuju se za postizbornu koaliciju s Tatjanom Holjevac i njezinom nezavisnom listom.⁷⁰ Koalicijskim dogovorom Tatjana Holjevac kao manjinski partner dobiva funkciju predsjednice Skupštine Grada Zagreba, dok se za gradonačelnik ponovno bira, unatoč velikom skandalu i ostavci u prethodnom mandatu, Milan Bandić. Tom odlukom Milan Bandić već se 3. put bira za gradonačelnika, a ukupno do tada nije bio gradonačelnik niti dvije godine u prva dva mandata.

Ovo su bili zadnji izbori na kojima građani neizravno biraju gradonačelnika, odnosno zadnji izbori na kojima je o gradonačelniku odlučivala Skupština Grada, odnosno njihovi zastupnici.

5. TREĆA FAZA IZBORA U GRADU ZAGREBU – NEPOSREDNO BIRANJE LOKALNIH ČELNIKA

Posljednja treća faza izbora u Gradu Zagrebu obuhvaća izbore od 2009. do zadnjih 2021. godine. Ovdje se događaju velike promjene, odnosno više gradonačelnika ne biraju članovi Skupštine, nego ga biraju izravno na izborima građani Grada Zagreba. Ovo je veliki pomak u demokratičnosti i legitimnosti izbora lokalnog čelnika i definitivno je, po mom mišljenju, takav izbor trebalo i puno ranije uvesti. Sada birači imenom i prezimenom biraju koga žele za gradonačelnika Zagreba. Od 2009. godine na lokalnim izborima, uz to što biramo kome ćemo dati povjerenje u Gradskoj skupštini, glasamo i za osobu za koju želimo da nam bude gradonačelnik iduće 4 godine.

⁷⁰ Index.hr, “M. Bandić i T. Holjevac potpisali sporazum o suradnji”, Index, Zagreb, 13.06.2005.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/m-bandic-i-t-holjevac-potpisali-sporazum-o-suradnji/269940.aspx>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

5.1. Promjene u zakonodavstvu – neposredno biranje lokalnih čelnika

Kako se razvijaju demokratski procesi tako je došlo vrijeme da se promjene zakoni koji se odnose na lokalnu i područnu samoupravu, koji će nam omogućiti da napokon možemo neposredno birati čelnike lokalnih i područnih jedinica na izborima. Takav izravni odabir daje mnogo veću legitimnost budućim čelnicima od dotadašnjeg načina biranja u lokalnim i područnim vijećima i skupštinama.

U listopadu 2007. godine dolazi do velikih promjena u izboru lokalnih čelnika te se donose dva nova zakona koja propisuju drugačija pravila na lokalnim izborima.

Zakon o izmjenama i dopunama zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 109/2007) donosi mnoge izmjene, a najvažnije se odnose na izvršnog čelnika. *U članku 10. stavku 7. riječi: »poglavarstvo jedinice lokalne, odnosno područne (regionalne) samouprave« zamjenjuju se riječima: »općinski načelnik, gradonačelnik, odnosno župan«.*

Uz to donosi se i ova bitna promjena: *U članku 24. stavku 3. riječ: »poglavarstva« zamjenjuje se riječima: »općinskog načelnika, gradonačelnika ili župana«.*

Ovim izmjenama mijenja se način biranja izvršnog lokalnog čelnika, odnosno propisuje se da izvršnu vlast na lokalnoj i područnoj razini više ne obnaša poglavarstvo kojeg bira skupština lokalne jedinice, već se radi o općinskim načelnicima, gradonačelnicima i županima.

Još jedna bitna promjena dogodila se u čl. 39. koji je glasilo do tada: *Izvršna tijela jedinice lokalne i jedinice područne (regionalne) samouprave su u općini općinski načelnik i općinsko poglavarstvo, u gradu gradonačelnik i gradsko poglavarstvo i u županiji župan i županijsko poglavarstvo.* A tada se mijenja i glasi: *»Izvršno tijelo jedinice lokalne i jedinice područne (regionalne) samouprave u općini je općinski načelnik, u gradu gradonačelnik i u županiji župan.«* Taj članak nam govori da se ukidaju poglavarstva na lokalnoj i područnoj razini kao izvršna tijela te da postoje od tada samo općinski načelnici, gradonačelnici i župani.

Naposljetku, imamo jednu, možda i najvažniju, promjenu. Mijenja se čl. 40. koji propisuje način odabira lokalnog čelnika: *»Općinski načelnik i zamjenik općinskog načelnika, gradonačelnik i zamjenik gradonačelnika, župan i zamjenik župana biraju se na neposrednim izborima sukladno posebnom zakonu.«*

Do ove promjene zakona, kao što znamo, lokalni i područni čelnici birali su se unutar lokalnih i područnih skupština, a od tada novim zakonom biraju se isključivo na neposrednim izborima.

Uz to novim zakonom propisuje se na koje načine se mogu razriješiti lokalni i područni čelnici, kada i na koji način prestaje njihov mandat te mogućnost referenduma o razrješenju lokalnih i područnih čelnika te njihovih zamjenika⁷¹

Drugi bitni zakon, koji se donosi u sklopu promjena u listopadu 2007., jest Zakon o izborima općinskih načelnika, gradonačelnika, župana i gradonačelnika Grada Zagreb (NN 109/2007). Taj novi zakon odnosi se direktno na izbor lokalnih i područnih čelnika, propisuju se uvjeti koje kandidat mora imati da bi se mogao kandidirati, tko se ne može kandidirati s obzirom na dužnost, propisuju se pravila izbora, kako izgleda glasački listić, pravila i upute biračkim odborima, te sve vezano uz promatranje i sami proces izbora lokalnih i područnih čelnika.

Najvažnije promjene dva nova zakona, uz već spomenuto ukidanje poglavarstava i neposredno biranje lokalnih i područnih čelnika, jest to da novi lokalni i područni čelnici više nisu odgovorni predstavničkom tijelu, odnosno predstavničko tijelo ne može izravno opozvati čelnike. Lokalno i područno predstavničko tijelo može raspisati referendum kada lokalni načelnici, gradonačelnici i župani krše ili ne izvršavaju odluke predstavničkog tijela, te kada svojim radom prouzroče jedinici lokalne, odnosno područne samouprave znatnu materijalnu štetu⁷²

5.2. Lokalni izbori 2009. – prvi put izravno biranje gradonačelnika Zagreba

Novi izbori u Gradu Zagrebu bili su 17.05.2009. godine gdje su građani po prvi put mogli birati izravno svog gradonačelnika, uz to što su birali i članove gradske skupštine, odnosno kandidacijske liste koje su se kandidirale za te izbore.

Zakon o izborima općinskih načelnika, gradonačelnika, župana i gradonačelnika Grada Zagreba (NN 109/2007) propisao je da je za kandidaturu za gradonačelnika Grada Zagreba potrebno skupiti 5 000 potpisa birača. To je na prvim neposrednim izborima za gradonačelnika Grada Zagreba uspjelo sedmorici kandidata i jednoj kandidatkinji. Imali smo četiri stranačka kandidata, tri neovisna kandidata i jednu neovisnu kandidatkinju.

⁷¹ Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 109/07), čl. 40.a – 40.c.

⁷² Više o tome: Zakon o izmjenama i dopunama zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 109/2007), čl. 40.b.

Što se tiče stranaka vladajući SDP je za ove izbore ušao u koaliciju s HSU-om, dok je oporbeni HDZ ušao malo iznenađujuće u koaliciju s HSLS-om i HSS-om posebno znajući kakav su odnos imali na gradskoj razini u prošlosti HSLS i HDZ, posebno u doba Zagrebačke krize kad HDZ-ov tadašnji predsjednik države Tuđman nije htio priznati čak 4 kandidata HSLS-a za gradonačelnika. Od neovisnih kandidata treba izdvojiti tadašnjeg profesora i dekana Pravnog fakulteta, Josipa Kregara, koji se borio i promovirao stručnost, pravdu i meritokraciju te je bio priznat i cijenjen od javnosti i mnogih građana. Uz njega treba napomenuti i jedinu kandidatkinju na ovim izborima, a to je bila Tatjana Holjevac, kćer poznatog zagrebačkog gradonačelnika Većeslava Holjevca, koja je u prijašnjem mandate dala podršku SDP-u i s njima bila vlast u Gradskoj skupštini te dala potporu tadašnjem gradonačelniku Bandiću.

Rezultati prvih izbora za gradonačelnika Zagreba bili su sljedeći:

1. MILAN BANDIĆ Zamjenik kandidata IVO JELUŠIĆ Zamjenik kandidata JELENA PAVIČIĆ VUKIČEVIĆ SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU	146.021 glasova 48,54%
2. JOSIP KREGAR Zamjenik kandidata NIKO GAMULIN Zamjenik kandidata SAŠA POLJANEC-BORIĆ NEZAVISNI KANDIDAT	69.744 glasova 23,18%
3. JASEN MESIĆ Zamjenik kandidata DARKO VULETIĆ Zamjenik kandidata DARINKO KOSOR HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS HRVATSKA SOCIJALNO LIBERALNA STRANKA - HSLS	39.623 glasova 13,17%
4. mr.sc. TATJANA HOLJEVAC, dipl.ing. Zamjenik kandidata dr.sc. MARIO KASOVIĆ Zamjenik kandidata DINKA PAVELIĆ, dipl.ing.arh. NEZAVISNI KANDIDAT	17.616 glasova 5,86%
5. MIROSLAV ROŽIĆ Zamjenik kandidata VLATKA LESKOVEC Zamjenik kandidata PERO HRGOVIĆ NEZAVISNI KANDIDAT	11.693 glasova 3,89%
6. ZLATKO KLARIĆ Zamjenik kandidata ROBERT VALDEC Zamjenik kandidata MARIO LIVAJA AKCIJA SOCIJALDEMOKRATA HRVATSKE - ASH DEMOKRATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - DSU	4.869 glasova 1,62%
7. ANTUN KLJENAK, dr.med. Zamjenik kandidata SINIŠA ŠUKUNDA Zamjenik kandidata IVAN TEPEŠ HRVATSKA STRANKA PRAVA - HSP	4.377 glasova 1,45%
8. STIPE TOJČIĆ Zamjenik kandidata LJILJANA MRĐA Zamjenik kandidata ŽELJKO ČOSIĆ NEZAVISNI KANDIDAT	1.164 glasova 0,39%

Izlaznost na ovih izborima⁷³ bila je 41,69% što je rast u odnosu na prošle izbore gdje građani nisu mogli izravno birati gradonačelnika, no još uvijek je to vrlo malena izlaznost jer niti polovica birača u Gradu Zagrebu nije bila motivirana prvi put izravno birati svog gradonačelnika.

Iz navedenih rezultata vidimo da su trojica kandidata ostvarili manje glasova na izborima nego su imali potpisa prilikom kandidature pa nam to baca sumnju kako su skupili potpise i jesu li uopće ti potpisi bili važeći.

Međutim, okrenimo se onima koji su skupili najviše glasova. Prvi je bio tadašnji gradonačelnik Bandić koji je skupio gotovo 49% glasova, dok je na drugom mjestu, možda i iznenađujuće, bio profesor Josip Kregar, tako izbacivši HDZ-ovog kandidata Jasena Mesića iz utrke za drugi krug. Do tada nijedan neovisan kandidat nije imao toliko veliki broj glasova.

Kako nijedan kandidat nije skupio 50% plus jedan glas pristupilo se drugom krugu izbora u koji su ušli dva kandidata s najvećim brojem glasova, Milan Bandić i Josip Kregar.

Drugi krug izbora održao se 14 dana kasnije, odnosno 31.05.2009.

Izlaznost na ovim izborima bila je još manja nego u prvom krugu i iznosila tek 33,62%, što će reći da dvije trećine birača u Gradu Zagrebu nije bilo motivirano po prvi put izravno birati gradonačelnika.

Rezultati su bili očekivani:

1. MILAN BANDIĆ Zamjenik kandidata IVO JELUŠIĆ Zamjenik kandidata JELENA PAVIČIĆ VUKIČEVIĆ SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU	149.991 glasova 61,84%
2. JOSIP KREGAR Zamjenik kandidata NIKO GAMULIN Zamjenik kandidata SAŠA POLJANEC-BORIĆ NEZAVISNI KANDIDAT	88.832 glasova 36,62%

Izlaznost u drugom krugu bila je 33,62%.

Milan Bandić dobio je preko 61% glasova i to je bio njegov čak 4. mandat gradonačelnika, ali prvi put uz neposrednu legitimnost građana Grada Zagreba koji su ga izravno izabrali na izborima, i to u drugom krugu.

⁷³ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2009/izabrani/i_06_21_0000.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Istodobno s prvim krugom izbora za Gradonačelnika Zagreba, 17.05.2009., održali su se i izbori za Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Vrijedila su ista pravila kao i na prošlim izborima, bira se 51 zastupnik, a u raspodjelu mandata ulaze liste koje imaju preko 5% glasova.

Na ovim izborima imali smo opet rekordan broj kandidacijskih lista, čak 28, što je za 4 više nego na prošlim izborima koji je tada bio rekordan broj.

Međutim od 28 lista samo 5 su prošle potrebni prag da bi sudjelovali u raspodjeli mandata u Gradskoj skupštini, a u tablici možemo vidjeti njihove rezultate:

1. SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU ZORAN MILANOVIĆ - nositelj liste	97.678 glasova	33,34%
2. HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS HRVATSKA SOCIJALNO LIBERALNA STRANKA - HSLs JASEN MESIĆ - nositelj liste	54.006 glasova	18,43%
3. HRVATSKA NARODNA STRANKA - LIBERALNI DEMOKRATI - HNS SAVEZ HRVATSKIH UMIROVLJENIKA I SENIORA - SHUS RADIMIR ČAČIĆ - nositelj liste	23.981 glasova	8,18%
4. NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA dr.sc. VELIMIR SRIĆA - nositelj liste	23.384 glasova	7,98%
5. NEZAVISNA LISTA GRADA ZAGREBA mr.sc. TATJANA HOLJEVAC, dipl.ing. - nositelj liste	18.712 glasova	6,39%

Izlaznost na ovim izborima iznosila je identičnih 41,69% kao i na izborima za gradonačelnika Grada Zagreba, međutim to je ipak povećanje od 5%-tnih poena u odnosu na izbore prije 4 godine. Opet je, kao i na prošlim izborima, SDP dobio najviše glasova te mu je to donijelo 24 mjesta u Gradskoj skupštini, HDZ i partneri osvojili su 13, HNS i SHUS 5, Nezavisna lista Velimira Srića 5, te Nezavisna lista Tatjane Holjevac 4 mjesta.

Kako je za većinu u skupštini potrebno 26 mjesta, SDP je ponovno trebao s nekim koalirati nakon izbora. Iako je bilo puno nedoumica i trzavica, pogotovo na razini Predsjednika SDP-a Hrvatske, koji je ujedno bio i nositelj liste za Gradsku skupštinu, Zorana Milanovića i SDP-ovog gradonačelnika Milana Bandića, na kraju je ipak dogovorena koalicija s HNS-om i Radimirom Čačićem koji je toj koaliciji donio svojih 5 mandata.

Ono što će obilježiti prvi izravno izabrani mandat od strane građana Milana Bandića i gradske skupštine jesu stalni sukobi i prijetnje prijevremenim izborima. Naime, već dugo se zna da Predsjednik SDP-a Zoran Milanović i SDP-ov gradonačelnik Milan Bandić nisu u dobrim odnosima i da Bandić totalno ignorira stranku i sve vodi samostalno. Sve je kulminiralo u zimu

2009. godine kad se Bandić, protivno odluci stranke, kandidira za Predsjednika Republike Hrvatske.⁷⁴ Tom kandidaturom automatski biva izbačen iz stranke i kreću veliki sukobi njega kao gradonačelnika i skupštine u kojoj SDP ima većinu. Tu se dovodi i u pitanje odnos, odnosno kohabitacije neposredno izabranog lokalnog čelnika i lokalnog predstavničkog tijela.

Sukob je započeo usvajanjem gradskog proračuna za 2011. godinu. U popratnom Programu javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju gradonačelnik je predložio da će roditelji koji imaju djecu u predškolskim ustanovama Grada Zagreba plaćati naknadu prema novom kriteriju, naime, prema njihovom prosječnom obiteljskom dohotku. Dotad su roditelji plaćali naknadu bez obzira na prihode, što je, prema gradonačelnikom mišljenju, bilo suprotno načelu socijalne pravičnosti. Skupština je bila protiv gradonačelnikova prijedloga jer je većinski SDP smatrao da bi bilo politički pogrešno podići naknade za tisuće roditelja u glavnom gradu prije nadolazećih parlamentarnih izbora. Međutim, Skupština nije predložila i izmijenila gradonačelnikov prijedlog proračuna.⁷⁵

Na kraju SDP je ipak povukao kočnicu te su prihvatili prijedlog gradonačelnika Bandića vezano za Program javnih potreba u predškolskom odgoju i obrazovanju, te je tako ipak izglasan gradski proračun za 2011. godinu.⁷⁶

Sličan sukob dogodio se i prilikom izglasavanja idućeg proračuna, za 2012. godinu. Tu se opet radilo o cijenama dječjih vrtića te je na kraju usvojeno da će cijene dječjih vrtića biti ujednačene i iznositi 300 kuna na mjesec.⁷⁷

U ovom slučaju također se pokazalo da su se sukobljene strane (SDP i Milan Bandić) često tijekom godine imali oprečna mišljenja i da su pokušavale što više svojih ideja i prijedloga nametnuti građanima. Međutim, kada je trebalo izglasati proračun, onda koliko god su suprotstavljeni nekako

⁷⁴ Mazzocco V., "Bandić izbačen iz SDP-a; Na Sljemenu objavio kandidaturu, Večernji list, Zagreb, 04.11.2009.: <https://www.vecernji.hr/vijesti/bandic-izbacen-iz-sdp-a-na-sljemenu-objavio-kandidaturu-45342>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁷⁵ Podolnjak R., Gardašević Đ., "Neposredno izabrani gradonačelnik i problem kohabitacije", Revus, Ljubljana, 2013: <https://journals.openedition.org/revus/2707#ftn9>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁷⁶ Službeni glasnik Grada Zagreb (20/10): <https://www1.zagreb.hr/sluzbeni-glasnik/#/app/akt?id=e569ab7b-4c32-4d2d-b359-3418392b29d7>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

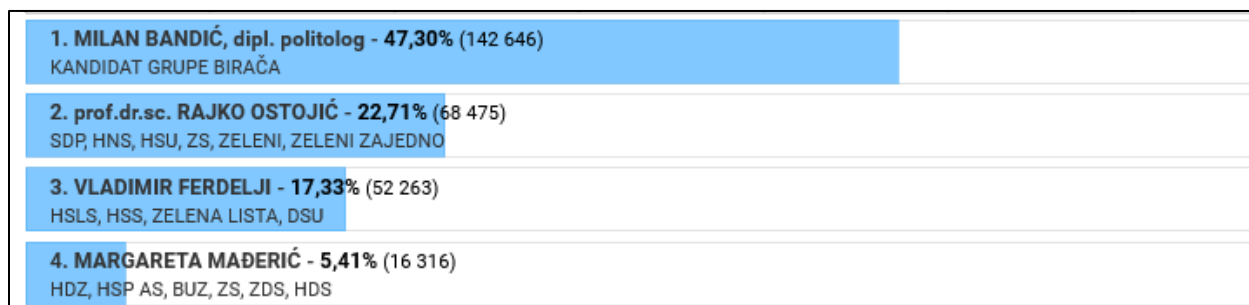
⁷⁷ Panić V., "Usvojen je proračun Grada Zagreba! Bandić: Ovo je kompromis na dobrobit građana. Nisam ja diktator da me se mora svrgnuti", Jutarnji list, Zagreb, 19.12.2011.: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/usvojen-je-proracun-grada-zagreba-bandic-ovo-je-kompromis-na-dobrobit-gradana.-nisam-ja-diktator-da-me-se-mora-svrgnuti-1739622>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

nađu “zajednički jezik” i izglasaju proračun, kako oni kažu, “u interesu građana Grada Zagreba”. Koliko god bila teška kohabitacija izdržala je do idućih redovnih izbora u svibnju 2013.

5.3. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2013.

Idući lokalni izbori u Gradu Zagrebu održali su se 19.05.2013. Na izborima za gradonačelnika imali smo, kao i na zadnjim izborima, 8 kandidata. Prvi put Milan Bandić izlazi na izbore kao nezavisan, odnosno kao kandidat grupe birača, dok SDP ima svog novog kandidata, Rajka Ostojića.

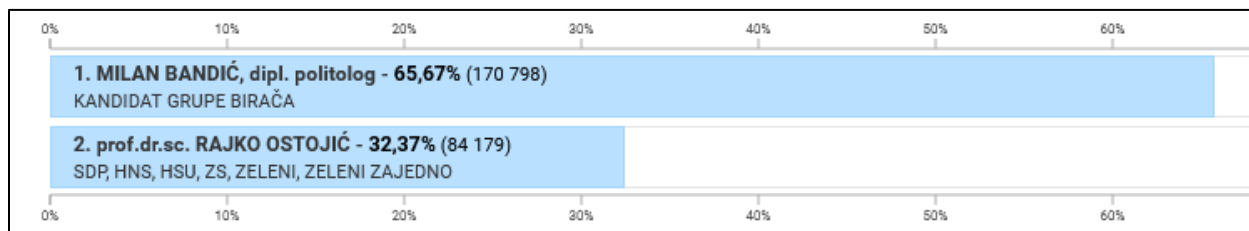
Rezultati izbora za gradonačelnika:

Izlaznost na ovim izborima⁷⁸ bila je 44,17% što je za 3%-tna poena više nego prije 4 godine, ali i dalje još uvijek manjina izlazi na izbore, a većina ostaje kod kuće na dan izbora.

Ponovno je prilično uvjerljivo pobijedio Milan Bandić iako na ovim izborima nije imao podršku SDP-a. Kako ni ovaj put vodeći kandidat nije skupio 50% plus 1 glas, prva dva kandidata s najviše glasova idu u drugi krug koji će se održati 14 dana kasnije. To su u ovom slučaju aktualni gradonačelnik Milan Bandić s preko 47% glasova i, kandidat SDP-a i partnera Rajko Ostojić koji je osvojio nešto manje od 23% glasova birača.

U drugom krugu, koji se održao 02.06.2013., a ovo su rezultati:

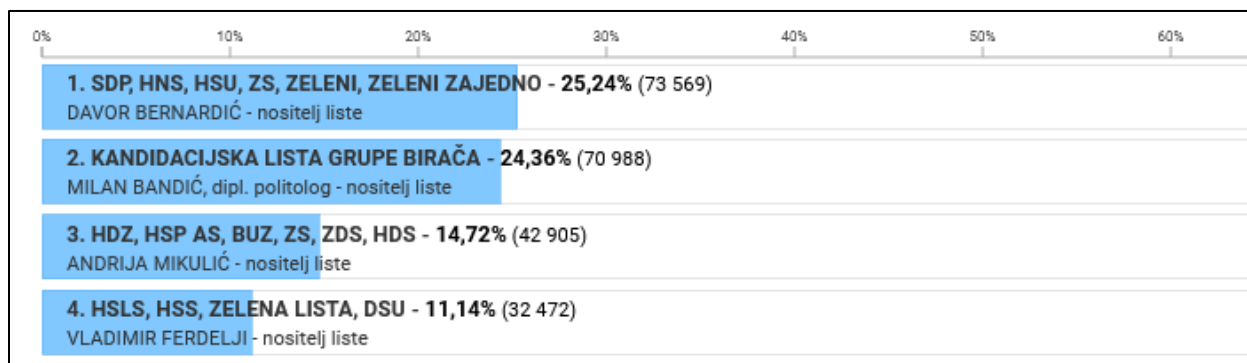
⁷⁸ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2013/izabrani/i_06_21_0000.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Izlaznost u drugom krugu bila je 38,03%, što je ipak nešto više nego prije 4 godine u drugom krugu.

Milan Bandić dobio je otprilike dvije trećine glasova, dok je Rajko Ostojić osvojio nešto manje od 33% glasova. Time Milan Bandić postao i po 5. puta gradonačelnik Grada Zagreba.

Što se tiče izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba, ovaj put ipak nismo ponovno imali rekord što se tiče broja kandidacijskih lista, već smo ih imali 24, što je za 4 liste manje nego prije 4 godine. Na ovim izborima prvi put su Milan Bandić i SDP imali svako svoju listu, kao rezultat njihovog sukoba i izbacivanja Milana Bandića iz stranke 2009. zbog njegovog kandidiranja za Predsjednika Republike Hrvatske suprotno odluci SDP-a.

U tablici možemo vidjeti stranke koje su prešle izborni prag od 5%:

Ovaj put rekordno malo kandidacijskih lista prelazi izborni prag i ulazi u Gradsku skupštinu, samo 4 liste.

Podjela mandata je sljedeća: SDP i partneri – 17, kandidacijska lista Milana Bandića – 17, HDZ i partneri – 10, te HSLs i partneri – 7.

Kako možemo vidjeti nitko nema većinu. SDP i lista Milana Bandića imaju identičan broj mandata, dok HDZ ima nešto manje, ali relevantan broj mandata, a HSLs ima najmanje, ali vrlo utjecajan broj.

Iako su bili neizvjesni i mukotrpn pregovori, dogovorena je jedna malo drugačija do tada koalicija. Lista Milana Bandića uspjela je pridobiti HSLs i partnere, te zastupnike HNS-a i HSU-a, koji su na izborima bili na listi SDP-a, te s njima sklopiti veliku zajedničku koaliciju. Tako da su vladajuću većinu u Skupštini činili: lista Milana Bandića, HSLs s partnerima, te HNS i HSU.⁷⁹

⁷⁹ Mediaservis, “Bandić oformio neformalnu koaliciju, ima većinu u Skupštini”, Tportal, Zagreb, 19.06.2013.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bandic-oformio-neformalnu-koaliciju-ima-vecinu-u-skupstini-20130619>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

5.3.1. Uhićenje gradonačelnika Bandića

Mandat Milana Bandića 2013.-2017., obilježili su brojni skandali, afere, te kaznene prijave. Vrhunac takvih događanja dogodio se 19.10.2014. kada je kao gradonačelnik uhićen u sklopu akcije USKOK-a (Ured za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala) koji ga je sumnjičio za razna kaznena djela, od raznih koruptivnih djela, zlouporabe položaja i ovlasti pa do trgovanja utjecajem.⁸⁰

S obzirom na to da je gradonačelnik bio u zatvoru i spriječen obavljati svoj posao, nastupile su okolnosti propisane Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi⁸¹, čl. 43, st. 1, koji glasi: *Gradonačelnika koji ima zamjenika, odnosno župana u slučaju duže odsutnosti ili drugih razloga spriječenosti u obavljanju njegove dužnosti zamjenjuje zamjenik koji je izabran zajedno s njim, u skladu sa statutom.*

Isti dan, 19.10.2014. gradonačelnik Bandić daje punomoć svojoj zamjenici Sandri Švaljek da zamjenjuje gradonačelnika za vrijeme njegove privremene odsutnosti.⁸²

Nakon 30 dana istražnog pritvora Bandić izlazi iz pritvora te ovdje dolazimo do novog problema jer je sudac istrage odredio puštanje iz pritvora uz mjeru zabrane obavljanja dužnosti. Na taj problem u medijima se osvrnuo i Ivan Koprić, smatrajući da bi puštanje gradonačelnika uz zabranu obavljanja dužnosti ipak bilo manje zlo od toga da ga se prisiljava na ostavku: *„Kao što se politika ne smije miješati u sudstvo, tjeranjem na ostavku se sudstvo miješalo u politiku – kaže Koprić koji napominje da ipak ne radi o idealnom rješenju. Gradonačelnik je izravno izabran i nigdje u zakonu ne postoji uporište da mu se zabrani obavljati dužnost. Koprić kaže da bi zato trebalo promijeniti zakone i odrediti kada se može i na koji rok suspendirati čelnik lokalne jedinice.“*⁸³

⁸⁰ Hemen I., “Velika akcija: Uhićen Milan Bandić, Ljubičić, Pripuz te još 16 osoba”, danas.hr, Zagreb, 19.10.2014.: <https://net.hr/danas/velika-akcija-uhicen-milan-bandic-ljubivic-i-pripuz-te-jos-16-osoba-81c4d424-b9eb-11ec-adb2-0242ac120062>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁸¹ Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20)

⁸² Hina, “Švaljek ostaje v.d. gradonačelnice Zagreba”, Tportal, Zagreb, 14.03.2015.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/svaljek-ostaje-v-d-gradonacelnice-zagreba-20150314>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁸³ Cvok V., Pandžić I., “Milan Bandić će biti bez ikakve kontrole: Vjeruju mu samo na riječ?”, 24 sata, Zagreb, 15.11.2014.: <https://www.24sata.hr/news/milan-bandic-ce-bit-bez-ikakve-kontrole-vjeruju-mu-na-rijec-393694>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Čak se spominjao primjera cvijeća, gdje se spomenula situacija, u kojoj, ako će se držati mjera opreza onda će gradonačelnik moći sa svojom zamjenicom Švaljek pričati o cvijeću, ali ako joj kaže da negdje zasadi cvijeće prekršit će mjeru zabrane obavljanja dužnosti i završiti opet nazad u zatvoru.⁸⁴

Međutim, gradonačelnik Bandić nije se dugo zadržao na slobodi. Radi optužbe da je utjecao na jednu svjedokinju u procesu, tražeći od nje da lažno svjedoči, opet je završio u pritvoru, u ožujku 2015. Nekoliko dana nakon ponovnog privođenja, gradonačelnik Bandić, radi mnogih neslaganja sa zamjenicom Švaljek, uskratio joj je daljnju punomoć. Umjesto nje punomoć je dao drugoj zamjenici gradonačelnika, Vesni Kusin, koja će obavljati dužnosti gradonačelnika dok je Bandić u pritvoru.⁸⁵

Nakon manje od mjesec dana u pritvoru, 09.04.2015., Milan Bandić izlazi drugi put iz pritvora te mu se nekoliko dana kasnije ukidaju mjere zabrane obavljanja dužnosti te se vraća svojim uobičajenim poslom, iako ima nekoliko teških optužnica koje ga dodatno opterećuju.⁸⁶

Niti pritvor u dva navrata, niti nekoliko istraga i optužnica protiv njega, niti preko 250 kaznenih prijava, ništa od toga nije spriječilo Milana Bandića da se kandidira i na idućim lokalnim izborima i da se bori za svoj čak 6. mandat.

5.4. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2017.

Idući redovni lokalni izbori organizirani su 21.05.2017.

Što se tiče izbora za gradonačelnika Zagreba, kao i prošli put, imali smo 8 kandidata. Uz aktualnog gradonačelnika Bandića glavni akteri izbora bili su: Anka Mrak Taritaš koju su podržali SDP, HNS, HSS, HNS, Naprijed Hrvatska i SU te nekadašnja Bandićeva zamjena Sandra Švaljek koju je podržao i HSLS. Osim njih imali smo i nezavisnu Brunu Esih, HDZ-ovog kandidata Dragu Prgometa, mladu nadu ljevice Tomislava Tomaševića (Zagreb je naš, Orah, Nova ljevica,

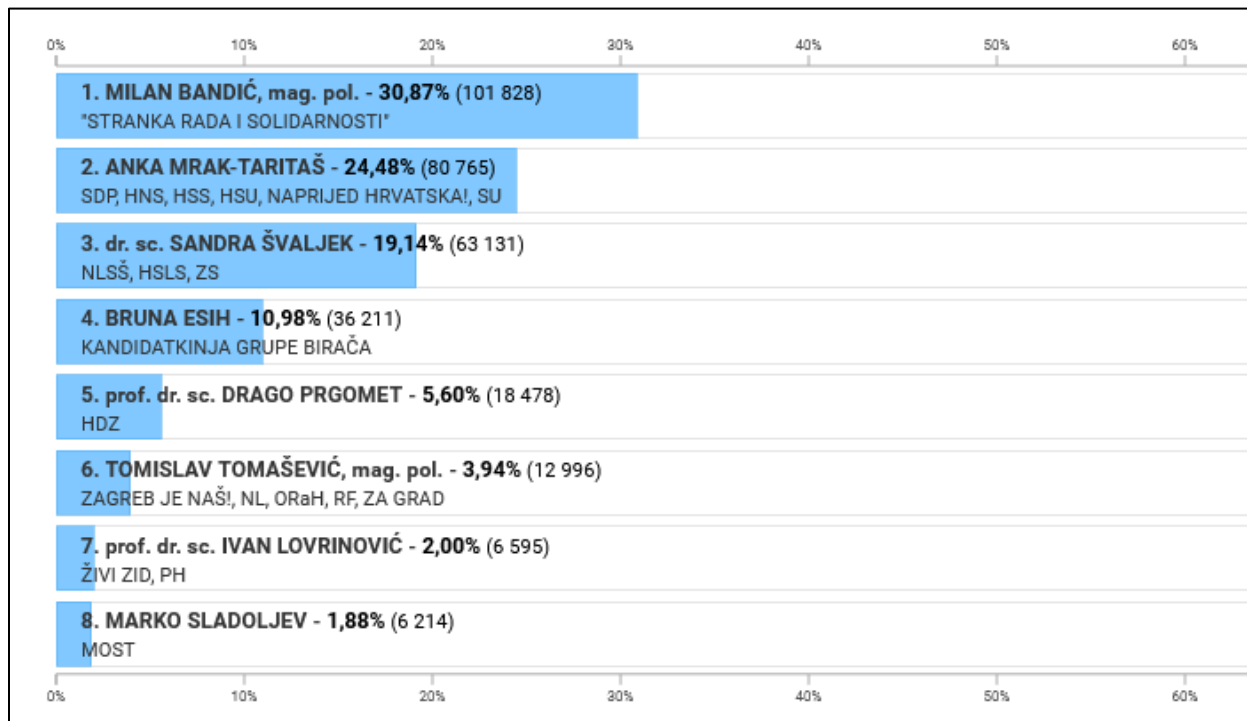
⁸⁴ Ibid.

⁸⁵ J.C., "Bandić oduzeo ovlasti Sandri Švaljek, Vesna Kusin nova v.d. gradonačelnica Zagreba, Index.hr, Zagreb, 26.03.2015.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Bandic-oduzeo-ovlasti-Sandri-Svaljek-Vesna-Kusin-nova-vd-gradonacelnica-Zagreba/809786.aspx>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁸⁶ R.I.C., R.J, S.P., "Bandić pušten na slobodu; "Hvala svima"", Index.hr, Zagreb, 09.04.2015.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Bandic-pusten-na-slobodu-Hvala-svima/812299.aspx>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Radnička fronta, Za grad), te Mostovog kandidata Marka Sladoljeva i Ivan Lovrinovića iz Živog Zida.

Rezultati prvog kruga izbora bili su:

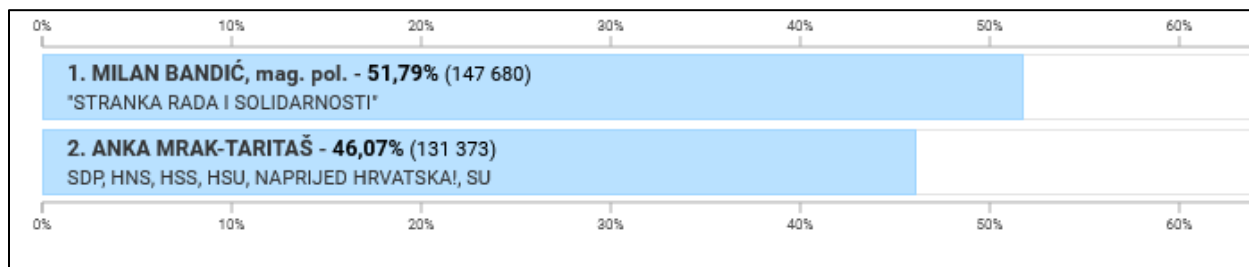

Izlaznost na ovim izborima⁸⁷ bila je 47,66%, što je bila najveća izlaznost u prvom krugu u Gradu Zagrebu otkad neposredno biramo gradonačelnika. Međutim, ni ta visoka izlaznost nije značila da su Zagrepčani spremni za promjenu pa je opet, unatoč brojnim optužnicama i privođenju, aktualni gradonačelnik Bandić dobio najviše glasova – 30,87%.

Ovaj puta s Bandićem u drugi krug ulazi, po prvi put kandidatkinja, Anka Mrak Taritaš, koja se nada da će u drugom krugu dobiti podršku svih kojima smetaju Bandićevi problemi sa zakonom i da će uspjeti nadoknaditi razliku od 6% prednosti koju je imao Bandić nakon prvog kruga izbora.

⁸⁷ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2017/izabrani/i_06_21_0000.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Drugi krug izbora za gradonačelnika održan je 04.06.2017., a ovo su rezultati:

Izlaznost u drugom krugu bila je 41,13% što je 6%-tnih poena manje nego u prvom krugu, ali 3%-tna poena viša nego prije 4 godine u drugom krugu. Iako su bili najneizvjesniji izbori u drugom krugu do sad, ipak je Milan Bandić dobio preko 51% glasova te je osvojio svoj 6. mandat na čelu grada Zagreba, 3. put neposredno od strane građana na izborima.

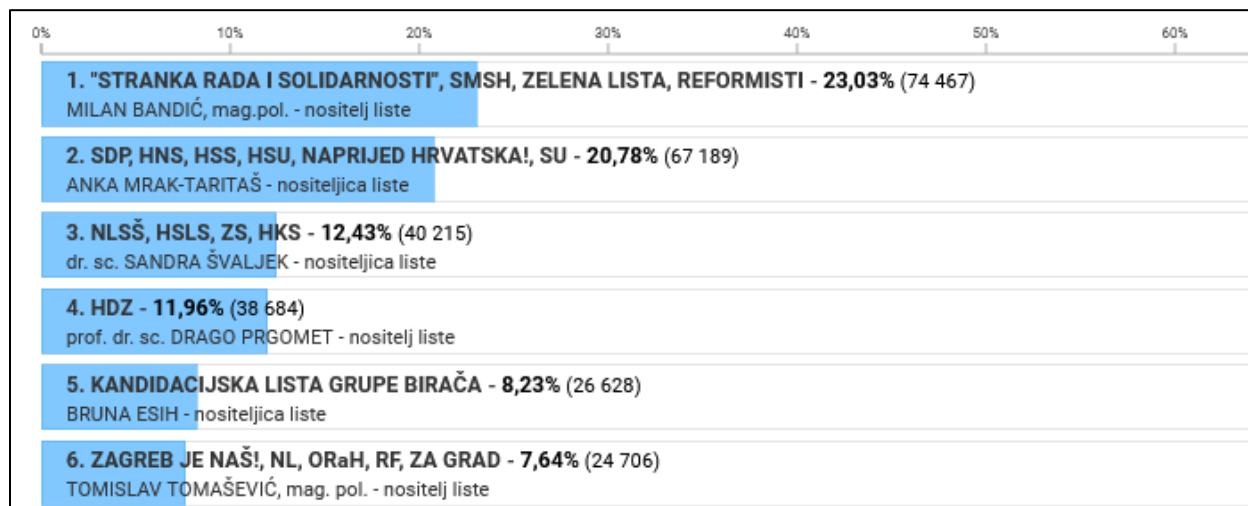
Kao i u prethodnom mandatu, i u ovome su se nastavili nizati mnoge afere vezane uz aktualnog gradonačelnika, ali on ih je manje ili više uspješno ignorirao i govorio da samo treba „delati“ za razvoj grada i bolji život građana.⁸⁸ U listopadu 2018. godine oslobođen je u aferi „Štandovi“ gdje je bio optužen da je trgovao utjecajem i iskoristio položaj kako bi udruzi „U ime obitelji“ pribavio imovinsku korist te kako bi ostvario svoj osobni politički interes.⁸⁹

Paralelno s prvim krugom izbora za gradonačelnik održani su i izbori za Gradsku skupštinu Grada Zagreba. Na ovim izborima imali smo 3 liste manje nego na prošlim, odnosno 21 kandidacijsku listu za skupštinu. Za razliku od prošlih izbora, na ovima je aktualni gradonačelnik imao svoju stranku, „Stranka rada i solidarnosti“.

⁸⁸ Net.hr, „Ima li Bandić rok trajanja? Istražili smo sve afere zagrebačkog gradonačelnika“, danas.hr, Zagreb, 24.05.2018.: <https://net.hr/danas/potruga/ima-li-bandic-rok-trajanja-istrazili-smo-sve-afere-zagrebackog-gradonacelnika-5ca40f88-b9f1-11ec-b554-0242ac120051>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁸⁹ Agencije, „Bandić oslobođen u aferi Štandovi“, Balkans Al Jazeera, Sarajevo, 18.10.2018.: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2018/10/19/bandic-osloboden-u-afere-standovi>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Ovaj put je 6 kandidacijskih lista prešlo prag od 5% i dobilo svoje mjesto u zagrebačkoj Skupštini:

Najviše mandata osvojila je stranka aktualnog gradonačelnika Bandića i to 14, iza njih SDP-ova koalicija dobila je 13, Sandra Švaljek uz podršku HSLS-a 8, HDZ 7, Lista Brune Esih 5, te koalicija lijevih stranaka (Zagreb je naš, NL, OraH, RF i Za grad) 4 mandata.

Gradonačelnik Bandić i ovaj put je uspio ispregovarati većinu u Skupštini te je dogovorio koaliciju s HDZ-om i Listom Brune Esih. Dobio je podršku 26 zastupnika, koliko mu minimalno i treba da bi imao većinu u skupštini.⁹⁰

Ovo je prvi put da je nakon izbora Bandić sklopio koaliciju s desno orijentiranim strankama, kako bi osigurao nesmetano vođenje grada.

S obzirom na to da se u tom mandatu naglašeno bavio promjenom imena trgova⁹¹, postavljanjem spomenika⁹² i izgradnjom fontana⁹³ počeo je sve veći otpor i utjecaj lijevih stranaka, prvenstveno platforme Zagreb je naš! koja je na izborima 2017. prvi put ušla u Skupštinu Grada Zagreba te je postala sve utjecajnija i prisutnija u društvu. Kao glavni protukandidat gradonačelniku Bandiću za

⁹⁰ V.B., "Bandić i Esih se dogovorili, Hasanbegović otkrio što su istrgovali", Tportal, Zagreb, 07.07.2017.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/esih-postigla-dogovor-s-bandicem-oko-vecine-u-gradskoj-skupstini-20170707>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹¹ F.Č., "Trg maršala Tita mijenja ime, Bandić popustio pred desničarskim napadima", Index.hr, Zagreb, 26.06.2017.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/trg-marsala-tita-mijenja-ime-bandic-popustio-pred-desnicarskim-napadima/979142.aspx>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹² Pišonić Babić J., "Spomenik domovini od 34,7 milijuna kuna niknut će od sljedeće jeseni, Večernji list, Zagreb, 23.09.2019.: <https://www.vecernji.hr/zagreb/spomenik-domovini-od-34-7-mil-kuna-niknut-ce-do-sljedece-jeseni-1347074>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹³ N1, "Započela gradnja još triju "Bandićevi fontana"", Pogledaj.to, Zagreb, 01.02.2016.: <https://pogledaj.to/drugestvari/zapocela-izgradnja-jos-triju-bandicevih-fontana/>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

iduće izbore sve više se spominjao Tomislav Tomašević iz lijeve koalicijske platforme predvođena sa Zagreb je naš!.⁹⁴

Kako bi prošao politički okršaj Tomaševića i Bandića na idućim izborima nećemo nikada doznati, jer je 28.02.2021. Milan Bandić preminuo od posljedica srčanog udara.⁹⁵ Nakon Bandićeve smrti, s obzirom na to da je prošlo više od dvije godine mandata do novih redovnih izbora, dužnost gradonačelnika mora preuzeti netko od njegovih zamjenika. Stranka Rada i solidarnosti odlučila je da će to biti zamjenica gradonačelnika Jelena Pavičić-Vukičević.⁹⁶

Tako je kao v.d. gradonačelnice Zagreba Jelena Pavičić-Vukičević vodila Zagreb do idućih redovnih lokalnih izbora koji su se održali u svibnju 2021.

5.5. Lokalni izbori u Gradu Zagrebu 2021.

Prije novih lokalnih izbora, Grad Zagreb donosi nekoliko promjena u svome statutu, a najvažnija su ona o broju članova skupštine Grada. Gradska skupština Grada Zagreba donosi Statutarnu odluku o izmjenama i dopunama Statuta Grada Zagreba i u čl. 1 kaže: *U Statutu Grada Zagreba (Službeni glasnik Grada Zagreba 23/16, 2/18, 23/18 i 3/20), u članku 40. stavak 3. mijenja se i glasi:*

*"(3) Gradska skupština ima četrdeset sedam gradskih zastupnika."*⁹⁷

Ova promjena znači da se sa dosadašnjih 51 zastupnikom smanjuje na 47, što znači da više neće trebati 26 mandata za većinu u Skupštini, nego 24.

Lokalni izbori u Zagrebu 2021. trebali su biti veliki obračun između Milana Bandića i Tomislava Tomaševića. Nažalost 3 mjeseca prije izbora Milan Bandić je preminuo i nakon toga Tomislav Tomašević postao je veliki favorit po svim anketama.

⁹⁴ Polšak Palatinuš V., "Aktivizam je brusio na kapitalcima, a politički put ocrtao mu je Bandić: Tko je Tomislav Tomašević, dečko bez mrlje u karijeri koja je krenula - iz šatora", Tportal, Zagreb, 10.07.2020.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/aktivizam-je-brusio-na-kapitalcima-a-politicki-put-ocrtao-mu-je-bandic-tko-je-tomislav-tomasevic-decko-bez-mrlje-u-karijeri-koja-je-krenula-iz-satora-foto-20200710/print>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹⁵ Večernji.hr, "Umro je Milan Bandić", Večernji list, Zagreb, 28.02.2021.: <https://www.vecernji.hr/vijesti/umro-milan-bandic-1472496>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹⁶ Pandžić I., "Zagreb će do izbora u svibnju voditi Bandićeva zamjenica Jelena Pavičić Vukičević, 24 sata, Zagreb, 28.02.2021.: <https://www.24sata.hr/news/zagreb-ce-do-izbora-u-svibnju-voditi-bandiceva-zamjenica-jelena-pavicic-vukicevic-748067>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

⁹⁷ Službeni glasnik Grada Zagreba 3/21

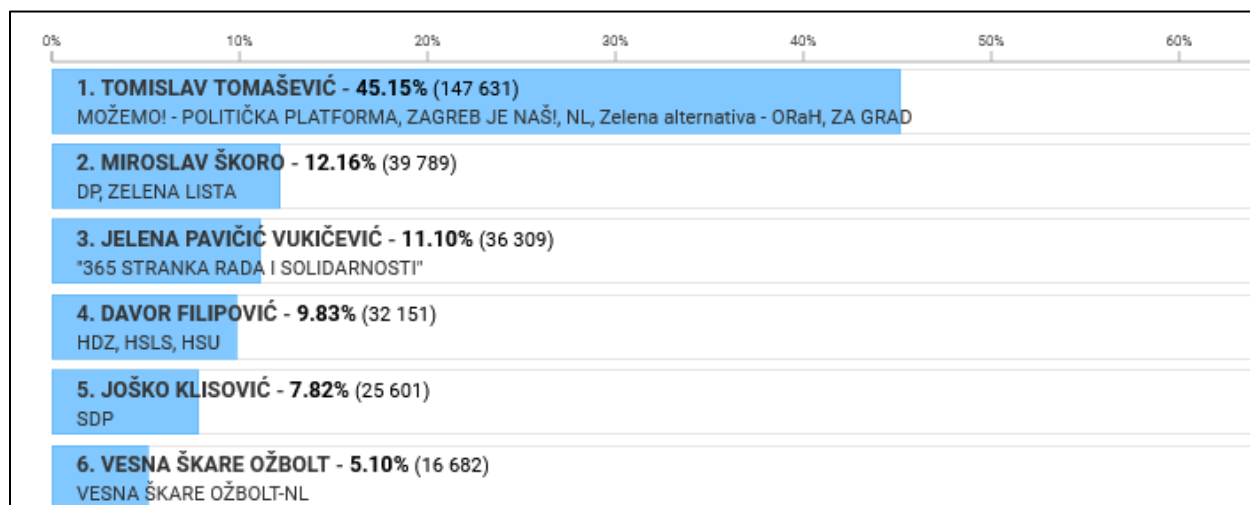
Anketa provedena 13.04.2021., koju je provela agencija MASMI za N1 televiziju, prikazuje da je trenutno prvi Tomašević s 37,2%, na drugom mjestu daleko iza njega nalazi se HDZ-ov kandidat D. Filipović s 13,4%, a na trećem neovisna Vesna Škare-Ožbolt s 10,1% glasova.⁹⁸

Druga anketa provedena 21.04.2021., koju je provela agencija Aktel public za Z1 televiziju, govori da i po njoj je Tomašević uvjerljivo prvi s 31,06% glasova, na drugom mjestu je Miroslav Škoro s 14,75%, te na trećem mjestu SDP-ov kandidat Joško Klisović s 11,20%.⁹⁹

Zadnja anketa koja je provedena svega tri dana prije izbora također daje značajnu prednost Tomislavu Tomašević s 38,1% glasova, daleko iza njega je HDZ-ov kandidat Filipović s 12,1%, a na trećem mjestu ovaj put je Miroslav Škoro s 10,5%¹⁰⁰

Prikazane ankete jasan su znak kakvo je stanje u društvu, odnosno kakvo je javno mnijenje, koga građani preferiraju uoči samih lokalnih izbora.

Prvi krug izbora za gradonačelnika Grada Zagreba odvija se 16.05.2021. Imamo 10 kandidata za gradonačelnika. Ovo su rezultati:

⁹⁸ Vrabc V., "Nova anketa za Zagreb: Tomašević i dalje ima golemu prednost, Filipović drugi, Klisović znatno pao", Telegram, Zagreb, 13.04.2021.: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/nova-anketa-za-zagreb-tomasevic-i-dalje-ima-golemu-prednost-filipovic-drugi-klisovic-znatno-pao/>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

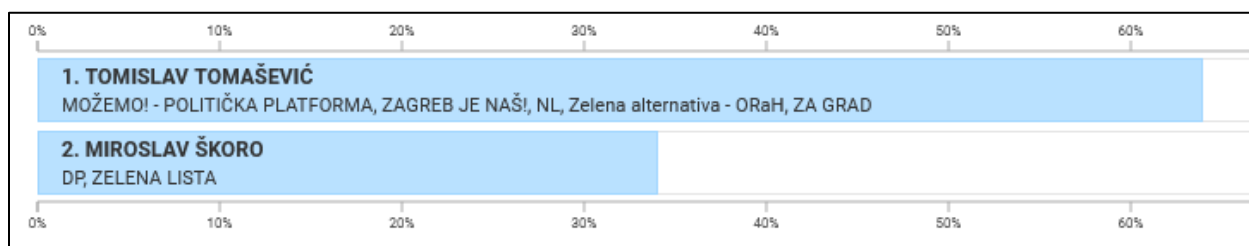
⁹⁹ Jutarnji.hr., "Novo istraživanje za izbore u Zagrebu: U drugi krug idu Tomašević i Škoro, evo kako stoje ostali", Jutarnji list, Zagreb, 21.04.2021.: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/novo-istrazivanje-za-izbore-u-zagrebu-u-drugi-krug-idu-tomasevic-i-skoro-evo-kako-stoje-ostali-15066985/>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

¹⁰⁰ N1info, "Tomašević u drugom krugu protiv Filipovića ili Škore", N1, Zagreb, 13.05.2021.: <https://n1info.hr/vijesti/n1-anketa-tomasevic-u-drugom-krugu-protiv-filipovica-ili-skore/>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Ovdje smo izdvojili one kandidate koji su skupili barem 5%¹⁰¹. Izlaznost ovaj put u prvom krugu bila je 47,14%, što je identična izlaznost kao i prije 4 godine na istim izborima. Nažalost, i dalje nismo uspjeli postići da izađe većina birača u Gradu Zagrebu na izbore.

Rezultati su očekivani, iako je Tomašević dobio više glasova nego su mu predviđale ankete, čak 45,15%, i malo je nedostajalo da pobijedi već u prvom krugu. Kako Tomašević nije uspio skupiti 50% plus 1 glas, išli smo u drugi krug. U drugi krug uz Tomaševića ušao je i Miroslav Škoro s 12,16% glasova, odnosno samo 1%-tnim poenom više nego je imala treća u poretku Jelena Pavičić-Vukičević iz stranke bivšeg gradonačelnika „365 - stranka rada i solidarnosti“.

Drugi krug izbora za gradonačelnika održan je 30.05.2021. i ovo su rezultati:

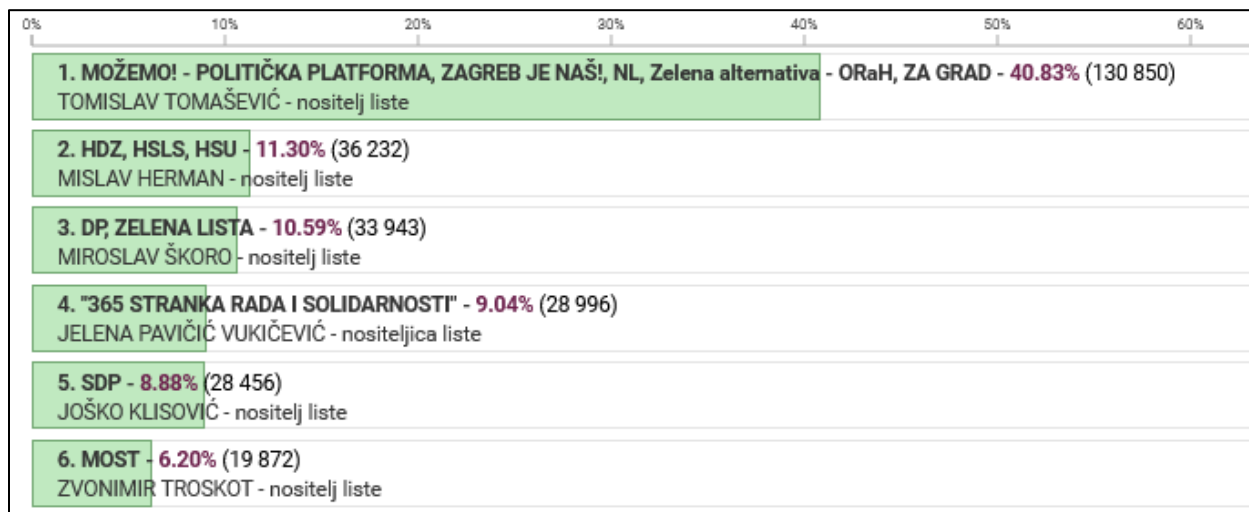
Izlaznost u drugom krugu bila je 45,07%, što je najveća izlaznost do sada u drugom krugu izbora za gradonačelnika Grada Zagreba.

Tomislav Tomašević osvojio je 199 630 glasova, dok je Miroslav Škoro osvojio 106 300. To je bila premoćna i očekivana pobjeda Tomislava Tomaševića, te nakon 2009. i uvođenja neposrednog biranja čelnika jedinica lokalne i područne samouprave, netko tko nije Milan Bandić postaje gradonačelnikom Zagreba.

Na izborima za Gradsku skupštinu ponovno smo imali preko 20 kandidacijskih listi - 22. Bilo je zanimljivo vidjeti kakav uspjeh će postići nova politička platforma Možemo! na krilima njihovog kandidata za gradonačelnika, Tomislava Tomaševića, koji je po svim anketama prije izbora bio veliki favorit za pobjedu. Bit će zanimljivo vidjeti i kako će proći stranka bivšeg gradonačelnika nakon njegove smrti, te hoće li SDP ostati vidljiv u Zagrebu nakon što im u dobar dio birača ulazi platforma Možemo!.

¹⁰¹ https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2021/izabrani/i_06_21_0000.pdf, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

Ovo su rezultati lista koje su prešle izborni prag i ušle u Gradsku skupštinu:

Izlaznost na ovim izborima bila je 47,09%.

Rezultati izbora za Skupštinu pokazuju nam uvjerljivu pobjedu platforme Možemo! sa skoro 41% glasova. Iza njih su SDP, DP i 365 stranka rada i solidarnosti s 11, 10 i 9% glasova. SDP je na ovim izborima doživio debakl s tek 8,88%, dok u Skupštinu još ulazi i Most sa 6,20% glasova.

Možemo! dobiva 23 mandata, HDZ 6, DP 5, 365 stranka rada i solidarnosti 5, SDP 5 i Most 3 mandata. Kako se 3 mjeseca prije izbora promijenio Statut Grada Zagreba, i broj zastupnika u Skupštini smanjio s 51 na 47, znači da platformi Možemo! nedostaje samo jedan mandat da bi imala većinu. Vrlo brzo se dogovaraju iz Možemo! i SDP-a i sklapaju zajedničku koaliciju s ukupno 28 mandata.¹⁰²

6. ZAKLJUČAK

U ovom radu prikazao sam kako su se razvijali i mijenjali lokalni izbori u Gradu Zagrebu, od prvih izbora od hrvatske samostalnosti 1993., do zadnjih 2021. Prikazao sam sve rezultate izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba, te odnose u Skupštini nakon izbora, odnosno sve koalicije koje su sklopili određeni politički subjekti kako bi imali vlast u glavnom gradu Hrvatske. Uz to u ovom

¹⁰² Poslovni.hr: "Možemo! i SDP sklopili koaliciju: Ovo je glavnih 28 projekata za budućnost Zagreba, Poslovni dnevnik, Zagreb, 16.06.2021.: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/mozemo-i-sdp-sklopili-koaliciju-ovo-je-28-glavnih-projekata-za-buducnost-zagreba-4292558>, [pristupljeno: 17. veljače 2025.].

radu obrađeni su i rezultati svih izbora za gradonačelnika Grada Zagreba te smo saznali u kojim i kakvim okolnostima je netko biran na to mjestu.

Prikazane su promjene u lokalnom zakonodavstvu, odnosno od početnih izbora gdje smo glasali posebno za jednu kandidacijsku listu u sklopu cijele lokalne jedinice, a posebno po izbornim jedinicama u kojima smo živjeli. Također, problematizirana je nedemokratska odredba, aktualna devedesetih godina, po kojoj Predsjednik Republike Hrvatske ima ovlast proglasiti, odnosno priznati gradonačelnika Grada Zagreba, a ako to ne želi može opstruirati demokratske rezultate izbora. Upravo to se i dogodilo 1995.-1997. godine, s tzv. Zagrebačkom krizom, kad Predsjednik Tuđman nije htio prihvatiti čak 4 kandidata oporbe te je Grad Zagreb dvije godine bio bez gradonačelnika. U ovom radu obrađena je i apsurdna situacija kada je aktualni gradonačelnik u dva navrata optužen za teška kriminalna djela i pritvoren. U toj situaciji, gradonačelnik je u vrijeme dok je bio u pritvoru prebacio ovlasti na svoje zamjenice te je čim je izašao nastavio raditi kao da se ništa nije dogodilo. U ovom radu obrađen je i dio kad smo zbog smrti ostali bez gradonačelnika.

Također, otvaramo i pitanje je li bolje imati neposredne izbore za izvršnog lokalnog čelnika ili je bolje kada članovi lokalnih predstavničkih tijela biraju izvršnog čelnika. Jedan od temeljnih prigovora neposrednom izboru lokalnog čelnika, kako zaključuje profesor Podolnjak, „jest taj da će on voditi prema autokratskijem modelu, odnosno da će lokalni čelnici steći veliku moć i postati „gospodari građana“.¹⁰³ To je, naravno, jedan od izazova toga sustava, međutim i on se može regulirati ograničenjem ovlasti lokalnog čelnika te propisivanjem načina na koji on može biti opozvan, odnosno na koji mu se može izglasati nepovjerenje. Tu postoji i dvojba treba li lokalno predstavničko tijelo imati ovlast izglasavanja nepovjerenja lokalnom čelniku, s čime se u potpunosti ne slažemo. Ako se lokalni čelnik bira neposredno putem izbora onda, po našem mišljenju, jedino birači - putem referendumu - trebaju imati ovlast izglasavanja nepovjerenja lokalnom čelniku. Postoji i mogućnost da nemamo inokosnu izvršnu vlast, nego kolegijalno tijelo poput poglavarstava. Argumenti za takav oblik vlasti najčešće su da je bolje kada vlast nije u rukama pojedinca, te da kolegijalno tijelo ima veće znanje i bolje resurse za donijeti određene

¹⁰³ Podolnjak Robert, *Neposredan izbor (grado)načelnika i župana: europska iskustva i hrvatski izazov*, Stanek d.o.o., Varaždin, 2005., str.75.

odluke. Još jedan argument zašto je bolje da izvršnu vlast obnaša kolegijalno tijelo jest taj da je lakše korumpirati i podmititi jednu osobu, nego cijeli kolektiv. Međutim, taj sustav može biti i posve neučinkovit zbog mogućnosti neslaganja u kolegijalnom tijelu te bi tada bilo otežano donositi odluke, pogotovo one izvanrednog karaktera koje se moraju donijeti u što kraćem vremenu. Naš stav je da na lokalnoj izvršnoj poziciji trebamo imati samo jednu osobu koju će izravno birati građani i koja će izravno biti i odgovorna samo građanima. Cijeli proces donošenja odluka bit će brži te će samim time i učinkovitost i djelotvornost jedinice lokalne samouprave biti puno veća, nego u slučaju kada odluke donosi kolegijalno tijelo.

Ovaj rad obuhvatio je ovih tridesetak godina lokalnih izbora u Gradu Zagrebu, od međunarodnog priznanja Hrvatske do danas. Prošli smo zaista neka teška, turbulentna, i apsurdna događanja iz prošlosti te nam to može biti pouka za ubuduće. Nada je da će ovaj rad potaknuti ljude da se obrazuju i informiraju o lokalnim izborima, da iskoriste mogućnost izlaska na izbore i kao kandidati, i kao birači, te da prate i aktivno sudjeluju u lokalnoj zajednici.

LITERATURA:

1. Đulabić Vedran; Koprić Ivan, Lokalna samouprava i lokalni izbori; priručnici za stručno usavršavanje, Institut za javnu upravu, Zagreb, 2013.
2. Ivanišević Stjepan, Izvršni institucije u lokalnoj samoupravi, Institut za javnu upravu, Zagreb, 2008.
3. Kasapović Mirjana, Lokalno izborno pravo u Hrvatskoj u komparativnoj perspektivi, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2004.
4. Kasapović Mirjana, Zagrebačka politička kriza 1995.-1997., Alineja, Zagreb, 1998.
5. Kopajtich-Škrlec Nives, Reforma lokalne i područne (regionalne) samouprave u kontekstu neposrednog izbora izvršnih čelnika i njihov odnos s predstavničkim tijelom, Informator, Zagreb, 2008.
6. Koprić Ivan, Reforma lokalne i regionalne samouprave u Republici Hrvatskoj; Institut za javnu upravu, Pravi fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2013.
7. Koprić Ivan; Tijana Vukojičić Tomić, Lokalni politički sustav nakon uvođenja neposrednog izbora načelnika – stanje i prijepori, Reforma lokalne i regionalne samouprave u Hrvatskoj; zbornik radova, Institut za javnu upravu, Zagreb, 2013.
8. Perica Silvana; Kozarčanin Ivo, „Ostavka Gorana Granića nije prihvaćena“, Večernji list, Zagreb, 1996.
9. Podolnjak Robert, Neposredan izbor (grado)načelnika i župana, Stanek d.o.o., Varaždin, 2005.
10. Pukanić Ivo, „Naš će gradonačelnik i dalje biti Branko Mikša“, Nacional, Zagreb, 1995.
11. Stanišak Ivan, Diplomski rad: Kriza vlasti u Zagrebu 1995.-1997. uzroci i posljedice, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2020.
12. Šmidt Josip, „Ustavni sud odbacio tužbe oporbe – Granić nije gradonačelnik“, Slobodna Dalmacija, Split, 1995.
13. Tomac Zdravko, Zagrebačka kriza: politologijska analiza i dokumenti, Promocija: Gradska organizacija SDP, Zagreb, 1997.

PRAVNI IZVORI:

1. Odluka o odbijanju potvrde izbora dr. Gorana Granića za gradonačelnika Grada Zagreba i župana Zagrebačke županije (NN 5/96)
2. Odluka o odbijanju potvrde izbora Joze Radoša za gradonačelnika Grada Zagreba i župana Zagrebačke županije (NN 15/96)
3. Odluka o potvrđivanju izbora Milana Bandića za gradonačelnika Grada Zagreba (NN 57/00)
4. Odluka o potvrdi izbora gradonačelnika Grada Zagreba (NN 50/93)
5. Odluka o raspisivanju izbora za članove Gradske skupštine Grada Zagreba (NN 74/95)
6. Odluka o raspisivanju izbora za članove predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 1/93)
7. Odluka o raspisivanju izbora za članove Skupštine Zagrebačke županije (NN 74/95)
8. Odluka o raspisivanju izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba (NN 37/00)
9. Odluka o raspisivanju savjetodavnog referenduma za područje Zagrebačke županije (NN 37/96)
10. Odluka o raspuštanju Gradske skupštine Grada Zagreba (NN 33/96)
11. Rješenje o imenovanju povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu (NN 33/96)
12. Rješenje o imenovanju povjerenika Vlade Republike Hrvatske u Gradu Zagrebu (NN 28/00)
13. Službeni glasnik Grada Zagreba (3/21)
14. Službeni glasnik Grada Zagreba (20/10)
15. Ustav Republike Hrvatske (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 5/14)
16. Zakon o Gradu Zagrebu (NN 62/01, 125/08, 36/09, 119/14, 98/19, 144/20)
17. Zakon o izbornim jedinicama za izbor članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i jedinica lokalne uprave i samouprave (NN 14/97)
18. Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave (NN 33/01)
19. Zakon o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 90/92)

20. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 69/95)
21. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izboru članova predstavničkih tijela jedinica lokalne samouprave i uprave (NN 59/96)
22. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 109/2007)
23. Zakon o lokalnim izborima (NN 144/12, 121/16, 98/19, 42/20, 144/20, 37/21)
24. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01)
25. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (NN 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 36/09, 150/11, 144/12, 19/13, 137/15, 123/17, 98/19, 144/20)
26. Zakon o lokalnoj samoupravi i upravi (NN 90/92)

MREŽNI IZVORI:

1. Ivo Goldstein, “Zvuči grubo, ali je istina: Tuđman je zaslužan za sve ovo što danas imamo”, Jutarnji list, Zagreb, 2018: <https://www.jutarnji.hr/globus/zvuci-grubo-ali-je-istina-tudman-je-zasluzan-za-sve-ovo-sto-danas-imamo-8153141>.
2. Popis županija gradova i općina, Ministarstvo pravosuđa, uprave i digitalne transformacije: <https://mpudt.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-politicki-sustav-i-opcu-upravu/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava/popis-zupanija-gradova-i-opcina/22319?lang=hr> .
3. Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 1995., Gradski zavod za automatsku obradu podataka, Zagreb, 1995.: https://web.archive.org/web/20160202235637/http://www.zgizbori.hr/1995Lokalni/izbori_1995_.html .
4. Rezultati izbora za Gradsku skupštinu Grada Zagreba 1993. godine, Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske, Zagreb, 1993.: https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/1993/rezultati/1993_1_Rezultati_21_Grad_Zagreb.pdf .
5. VL, “HSLŠ protiv spajanja Grada Zagreba i Zagrebačke županije”, HINA, Zagreb, 10.01.1995: <https://www.hina.hr/vijest/6472678>.

6. H.M., “Marina Matulović-Dropulić imenovana zagrebačkog gradonačelnicom (kraća verzija), HINA, Zagreb, 1996: <https://www.hina.hr/vijest/6416356>.
7. Petričević Golojuh D., „Hrvatska i Vijeće Europe – Trnoviti put, Ministarstvo vanjski i europskih poslova, Zagreb, 2018., str. 75:
<https://mvep.gov.hr/UserDocsImages/files/file/2019/190128-knjiga-hrvatska-i-vijece-europe-trnoviti-put-hr-verzija-izdanje-2018-1.pdf> .
8. BDJ, “Privremeni i neslužbeni rezultati referenduma u Zagrebu”, Hina, Zagreb, 03.06.1996.: <https://www.hina.hr/vijest/6431914>.
9. Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 1997. godine, Gradski zavod za automatsku obradu podataka, Zagreb, 1997.:
https://web.archive.org/web/20160202235642/http://www.zgizbori.hr/1997Lokalni/izbori_1997_.html .
10. Rezultati glasovanja za članove Gradske skupštine Grada Zagreba 2000. godine, Gradski zavod za automatsku obradu podataka, Zagreb, 2000.:
https://web.archive.org/web/20160202235652/http://www.zgizbori.hr/2000Lokalni/izbori_2000_.html .
11. Informacija o rezultatima članova Gradske skupštine Grada Zagreba, Grad Zagreb, 2001.:
https://www.zgizbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2001/izabrani/1/i_06_00_000.pdf .
12. Informacija o rezultatima članova Gradske skupštine Grada Zagreba
13. Filipović M., Galović A., “Bandićeve afere: Pogodovanja kumovima, pijanstvo, fontane...”, 24 sata, Zagreb, 19.10.2014.: <https://www.24sata.hr/news/bandiceve-afere-pogodovanje-kumovima-pijanstvo-fontane-389564>.
14. Index.hr, “Pusić: Ako je Bandić kandidat za gradonačelnika, nema koalicije s SDP-om”, Index, Zagreb, 10.01.2005.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/pusic-ako-je-bandic-kandidat-za-gradonacelnika-nema-koalicije-s-sdpom/243374.aspx>.
15. Informacija o rezultatima članova Gradske skupštine Grada Zagreba, Grad Zagreb, 2005.:
https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2005/izabrani/i_06_21_0000.pdf .
16. Index.hr, “M. Bandić i T. Holjevac potpisali sporazum o suradnji”, Index, Zagreb, 13.06.2005.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/m-bandic-i-t-holjevac-potpisali-sporazum-o-suradnji/269940.aspx>.

17. Informacija o rezultatima izbora članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i općinskih načelnika, gradonačelnika, župana i gradonačelnika Grada Zagreba, Grad Zagreb, 2009.: https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2009/izabrani/i_06_21_0000.pdf .
18. Mazzocco V., “Bandić izbačen iz SDP-a; Na Sljemenu objavio kandidaturu, Večernji list, Zagreb, 04.11.2009.: <https://www.vecernji.hr/vijesti/bandic-izbacen-iz-sdp-a-na-sljemenu-objavio-kandidaturu-45342> .
19. Podolnjak R., Gardašević Đ., “Neposredno izabrani gradonačelnik i problem kohabitacije”, Revus, Ljubljana, 2013: <https://journals.openedition.org/revus/2707#ftn9> .
20. Panić V., “Usvojen je proračun Grada Zagreba! Bandić: Ovo je kompromis na dobrobit građana. Nisam ja diktator da me se mora svrgnuti”, Jutarnji list, Zagreb, 19.12.2011: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/usvojen-je-proracun-grada-zagreba-bandic-ovo-je-kompromis-na-dobrobit-gradana.-nisam-ja-diktator-da-me-se-mora-svrgnuti-1739622>.
21. Informacija o rezultatima izbora članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i općinskih načelnika, gradonačelnika, župana te njihovih zamjenika, Grad Zagreb, 2013.: https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2013/izabrani/i_06_21_0000.pdf .
22. Mediaservis, “Bandić oformio neformalnu koaliciju, ima većinu u Skupštini”, Tportal, Zagreb, 19.06.2013.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/bandic-oformio-neformalnu-koaliciju-ima-vecinu-u-skupstini-20130619>.
23. Hemen I., “Velika akcija: Uhićen Milan Bandić, Ljubičić, Pripuz te još 16 osoba”, danas.hr, Zagreb, 19.10.2014.: <https://net.hr/danas/velika-akcija-uhicen-milan-bandic-ljubitic-i-pripuz-te-jos-16-osoba-81c4d424-b9eb-11ec-adb2-0242ac120062>.
24. Hina, “Švaljek ostaje v.d. gradonačelnice Zagreba”, Tportal, Zagreb, 14.03.2015.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/svaljek-ostaje-v-d-gradonacelnice-zagreba-20150314>.
25. Cvok V., Pandžić I., “Milan Bandić će biti bez ikakve kontrole: Vjeruju mu samo na riječ?”, 24 sata, Zagreb, 15.11.2014.: <https://www.24sata.hr/news/milan-bandic-ce-biti-bez-ikakve-kontrole-vjeruju-mu-na-rijec-393694>.
26. J.C., “Bandić oduzeo ovlasti Sandri Švaljek, Vesna Kusin nova v.d. gradonačelnica Zagreba, Index.hr, Zagreb, 26.03.2015.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Bandic-oduzeo-ovlasti-Sandri-Svaljek-Vesna-Kusin-nova-vd-gradonacelnica-Zagreba/809786.aspx>.

27. R.I.C., R.J, S.P., “Bandić pušten na slobodu; “Hvala svima””, Index.hr, Zagreb, 09.04.2015.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/Bandic-pusten-na-slobodu-Hvala-svima/812299.aspx>.
28. Informacija o rezultatima izbora članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i općinskih načelnika, gradonačelnika, župana te njihovih zamjenika, Grad Zagreb, 2017.: https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2017/izabrani/i_06_21_0000.pdf .
29. Net.hr, “Ima li Bandić rok trajanja? Istražili smo sve afere zagrebačkog gradonačelnika”, danas.hr, Zagreb, 24.05.2018.: <https://net.hr/danas/potruga/ima-li-bandic-rok-trajanja-istrazili-smo-sve-afere-zagrebackog-gradonacelnika-5ca40f88-b9f1-11ec-b554-0242ac120051>.
30. Agencije, “Bandić oslobođen u aferi Štandovi”, Balkans Al Jazeera, Sarajevo, 18.10.2018.: <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2018/10/19/bandic-osloboden-u-aferi-standovi>.
31. V.B., “Bandić i Esih se dogovorili, Hasanbegović otkrio što su istrgovali”, Tportal, Zagreb, 07.07.2017.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/esih-postigla-dogovor-s-bandicem-oko-vecine-u-gradskoj-skupstini-20170707>.
32. F.Ć., “Trg maršala Tita mijenja ime, Bandić popustio pred desničarskim napadima”, Index.hr, Zagreb, 26.06.2017.: <https://www.index.hr/vijesti/clanak/trg-marsala-tita-mijenja-ime-bandic-popustio-pred-desnicarskim-napadima/979142.aspx>.
33. Pišonić Babić J., “Spomenik domovini od 34,7 milijuna kuna niknut će od sljedeće jeseni, Večernji list, Zagreb, 23.09.2019.: <https://www.vecernji.hr/zagreb/spomenik-domovini-od-34-7-mil-kuna-niknut-ce-do-sljedece-jeseni-1347074> .
34. N1, “Započela gradnja još triju “Bandićeve fontane””, Pogledaj.to, Zagreb, 01.02.2016.: <https://pogledaj.to/drugestvari/zapocela-izgradnja-jos-triju-bandicevih-fontana/>.
35. Polšak Palatinuš V., “Aktivizam je brusio na kapitalcima, a politički put ocrtao mu je Bandić: Tko je Tomislav Tomašević, dečko bez mrlje u karijeri koja je krenula - iz šatora”, Tportal, Zagreb, 10.07.2020.: <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/aktivizam-je-brusio-na-kapitalcima-a-politicki-put-ocrtao-mu-je-bandic-tko-je-tomislav-tomasevic-decko-bez-mrlje-u-karijeri-koja-je-krenula-iz-satora-foto-20200710/print> .
36. Večernji.hr, “Umro je Milan Bandić”, Večernji list, Zagreb, 28.02.2021.: <https://www.vecernji.hr/vijesti/umro-milan-bandic-1472496>.

37. Pandžić I., “Zagreb će do izbora u svibnju voditi Bandićeva zamjenica Jelena Pavičić Vukičević, 24 sata, Zagreb, 28.02.2021.: <https://www.24sata.hr/news/zagreb-ce-do-izbora-u-svibnju-voditi-bandiceva-zamjenica-jelena-pavicic-vukicevic-748067>.
38. Vrabc V., “Nova anketa za Zagreb: Tomašević i dalje ima golemu prednost, Filipović drugi, Klisović znatno pao”, Telegram, Zagreb, 13.04.2021.: <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/nova-anketa-za-zagreb-tomasevic-i-dalje-ima-golemu-prednost-filipovic-drugi-klisovic-znatno-pao/>.
39. Jutarnji.hr., “Novo istraživanje za izbore u Zagrebu: U drugi krug idu Tomašević i Škoro, evo kako stoje ostali”, Jutarnji list, Zagreb, 21.04.2021.: <https://www.jutarnji.hr/vijesti/zagreb/novo-istrazivanje-za-izbore-u-zagrebu-u-drugi-krug-idu-tomasevic-i-skoro-evo-kako-stoje-ostali-15066985>.
40. N1info, “Tomašević u drugom krugu protiv Filipovića ili Škore”, N1, Zagreb, 13.05.2021.: <https://n1info.hr/vijesti/n1-anketa-tomasevic-u-drugom-krugu-protiv-filipovica-ili-skore/>.
41. Informacija o rezultatima izbora članova predstavničkih tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave i općinskih načelnika, gradonačelnika, župana te njihovih zamjenika, Grad Zagreb, 2021.: https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/data/lokalni/2021/izabrani/i_06_21_0000.pdf.
42. Poslovni.hr: “Možemo! i SDP sklopili koaliciju: Ovo je glavnih 28 projekata za budućnost Zagreba, Poslovni dnevnik, Zagreb, 16.06.2021.: <https://www.poslovni.hr/hrvatska/mozemo-i-sdp-sklopili-koaliciju-ovo-je-28-glavnih-projekata-za-buducnost-zagreba-4292558>.